

งานวิจัยชาวบ้านความรู้ท้องถิ่นระบบนิเวศพรมแดนไทย-ลาวตอนบน
แจมป๋อง-ห้วยลึก

โดยชาวบ้าน บ้านแจมป๋อง ตำบลเหล่า่างาว และ บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย
อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

พฤษภาคม 2561

สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิต สถาบันชุมชนลุ่มน้ำโขง และ โสภะเฮียนแม่น้ำของ

สนับสนุนโดย

MacArthur
Foundation

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
1.บทนำ	1
2.ความสำคัญของแม่น้ำโขง	3
3.ข้อมูลชุมชนบ้านแจมป๋อง- บ้านห้วยลึก	5
4.แจมป๋อง - แก่งผาได : ความรู้ท้องถิ่นระบบนิเวศแม่น้ำโขงพรมแดนไทย-ลาวตอนบน	8
5.เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาบ้านห้วยลึก	46
6.ข้อกังวลเขื่อนปากแบง	48
7.บทสรุป	53
8.ภาคผนวก	55

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

หลังจากที่สมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตได้ดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาในพื้นที่บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มาหลายปีโดยการทำงานสนับสนุนเรื่องเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง บริเวณท่าเรือบ้านห้วยลึก จำนวน 1 แห่ง พบว่าความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาและสัตว์น้ำเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติหลายด้านซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างเป็นองค์รวม และที่สำคัญเป็นการปรับตัวจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของแม่น้ำโขงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนา ทั้งการพัฒนาในทางตอนบนของแม่น้ำที่มีการสร้างเขื่อนและการควบคุมการไหลของน้ำ การพัฒนาสร้างแนวเขื่อนกันตลิ่งพังทลายริมฝั่งแม่น้ำโขงในอำเภอเวียงแก่น ได้ทำให้ระบบนิเวศในแม่น้ำโขงและริมฝั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ส่งผลโดยตรงต่อปลาและสัตว์น้ำต่างๆในพื้นที่ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพเดิม ส่งผลทำให้ระบบนิเวศหลายจุดหายไป วิธีการจับปลาและการใช้ความรู้ท้องถิ่นตามแบบดั้งเดิมได้รับผลกระทบตามมาด้วย การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ชาวบ้านต้องทำการบันทึกระบบนิเวศดั้งเดิมที่มีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ นิเวศ วัฒนธรรมของชาวบ้านในพื้นที่บ้านแจ่มป่องและบ้านห้วยลึกที่มีระบบนิเวศแม่น้ำโขงติดต่อกัน เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้ประโยชน์ร่วมกันมาตั้งแต่อดีต เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นสมาคมฯ โดยการสนับสนุนของ Synchronicity Earth (SE) และ MacArthur Foundation จึงทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่แม่น้ำโขงตั้งแต่บ้านแจ่มป่อง ตำบลหล่ายงาว ถึงบ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายในครั้งนี้นั้น

การสำรวจครั้งนี้จะมีประโยชน์หลายด้าน คือ 1) ประโยชน์ในการเรียนรู้ระบบนิเวศท้องถิ่นของชาวบ้านเพื่อการวางแผนการฟื้นฟูระบบนิเวศที่เสียหายจากการพัฒนา 2) ได้ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศของพื้นที่แม่น้ำโขงตั้งแต่บ้านแจ่มป่อง ตำบลหล่ายงาว ถึงบ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย มากขึ้นโดยเฉพาะเรื่องระบบนิเวศท้องถิ่น ประวัติ ความเป็นมาและความเชื่อทางจิตวิญญาณของชาวบ้าน เพื่อประโยชน์ในการทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ตามภูมิความรู้ของท้องถิ่น 3) เป็นหลักฐานถึงความสำคัญและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ผิดพลาดของการจัดการน้ำในแม่น้ำโขง 4) เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศท้องถิ่นตั้งแต่บ้านแจ่มป่อง ตำบลหล่ายงาว ถึงบ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายต่อไปในอนาคต โดยเฉพาะผลกระทบต่อระบบนิเวศแม่น้ำโขงตอนบนของประเทศไทย

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับระบบนิเวศท้องถิ่นตั้งแต่บ้านแจมป๋อง ตำบลหลายงาว ถึงบ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงความเชื่อและเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแม่น้ำโขงของชุมชนท้องถิ่นกับแหล่งที่อยู่อาศัยของปลาและวิถีการหาอยู่หากินของชาวบ้าน

วิธีการสำรวจ

วิธีการศึกษาที่ใช้คือ 1) การลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับระบบนิเวศและที่อยู่อาศัยของปลา ลักษณะของระบบนิเวศที่พบ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับระบบนิเวศ 2) การลงสำรวจระบบนิเวศและการทำแผนที่พิกัดระบบนิเวศ 3) การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในด้านการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา 4) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักเพิ่มเติมเพื่อได้ข้อมูลเชิงลึก

พื้นที่ในการสำรวจ

พื้นที่ในการสำรวจ คือ 2 หมู่บ้าน ที่มีระบบนิเวศแม่น้ำโขงติดต่อกัน ซึ่งพื้นที่ระบบนิเวศเหล่านี้เป็นพื้นที่หาปลาและใช้ประโยชน์ร่วมกันของชาวบ้าน การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เน้นเฉพาะระบบนิเวศที่ตั้งอยู่ในลำแม่น้ำโขง และริมฝั่งประเทศไทย เท่านั้น ซึ่งเป็นระบบนิเวศตั้งแต่บ้านแจมป๋อง ตำบลหลายงาว ถึงบ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

ความสำคัญของแม่น้ำโขง

ภูมิศาสตร์และระบบนิเวศแม่น้ำโขง

4,909 กิโลเมตร ของแม่น้ำโขงไหลจากที่ราบสูงชิงไห่-ทิเบต จีน-ยูนนาน สิบสองปันนา พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ประชาชนกว่า 60 ล้านคนอาศัยอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงได้พึ่งพาทั้งทรัพยากรน้ำและอาหารธรรมชาติจากความสมบูรณ์ของแม่น้ำ แม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายใหญ่ที่มียาวเป็นอันดับ 10 ของโลก มีความหลากหลายของชนิดพันธุ์ปลากว่า 1,245 ชนิด เป็นอันดับ 3 ของโลก และมีพื้นที่ชุ่มน้ำ 795,000 ตารางกิโลเมตร

ความสัมพันธ์คนและแม่น้ำ ผ่านความรู้ท้องถิ่น

แม่น้ำโขง ไหลกันเป็นเส้นพรมแดนระหว่างไทย-ลาว แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ภาคเหนือ จังหวัด เชียงราย แม่น้ำโขงไหลเข้าสู่สามเหลี่ยมทองคำกันพรมแดนอำเภอเชียงแสนกับเมืองต้นฝิ่ง ไหลผ่านอำเภอ เชียงของ อำเภอเวียงแก่น กันพรมแดนเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว สปป.ลาว สุดพรมแดนประเทศไทยที่ แก่งผาได อำเภอเวียงแก่น รวมระยะทาง 97 กิโลเมตร จากนั้นแม่น้ำโขงไหลเข้าสู่ประเทศลาว และไหลกัน เป็นเส้นพรมแดนไทย-ลาว ช่วงที่ 2 ในภาคอีสานเริ่มตั้งแต่อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย หนองคาย บึงกาฬ นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ สิ้นสุดที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี รวมระยะทางกว่า 850 กิโลเมตร

พรมแดนไทย-ลาว ภาคเหนือ จังหวัดเชียงราย ระยะทาง 97 กิโลเมตร ตั้งแต่สามเหลี่ยมทองคำถึง แก่งผาได ภูมิประเทศของสองฝั่งโขงเป็นภูเขาสูงชัน มีที่ราบเพียงเล็กน้อย ระบบนิเวศของแม่น้ำในเขต อำเภอเชียงแสน ขนาดของลำน้ำค่อนข้างกว้าง กระแสน้ำไหลไม่แรง พื้นที่ท้องน้ำเป็นหินและทราย มีสันดอน หาดหิน หาดทราย และเกาะดอนกระจายตัวตามลำน้ำไม่มากนัก เมื่อเข้าเขตอำเภอเชียงของ เริ่มตั้งแต่ หาดแสนตอ บ้านหาดบายไปจนถึงแก่งผาได อำเภอเวียงแก่น ลำน้ำระยะนี้แคบและคดโค้ง มีเกาะ แก่ง หิน ผา เป็นจำนวนมาก ทำให้กระแสน้ำไหลแรงและเชี่ยว ซึ่งจุดที่มีแก่ง หิน ผา ขนาดใหญ่ได้แก่ คอนผีหลง แก่งไก่อ่ แจ่มแต่น คอนเขียน และแก่งผาได เป็นต้น โดยมีแม่น้ำสาขาที่สำคัญที่ไหลลงแม่น้ำโขง ได้แก่ แม่น้ำคำ แม่น้ำกก แม่น้ำอิง และแม่น้ำงาว

จากงานวิจัยชาวบ้าน โดยคณะนักวิจัยชาวบ้านเชียงของ-เวียงแก่น ปี 2547 ชาวบ้านแบ่งระบบ นิเวศตามความรู้ท้องถิ่นเป็น 11 ระบบ คือ คก ผา ดอน หาด ร่อง หลง หนอง แจ่ม ลำห้วยสาขา ริมฝั่ง และ กว๊าน ระบบนิเวศเหล่านี้เป็นแหล่งอาหารที่อยู่อาศัยวางไข่ของปลา 96 ชนิด เป็นแหล่งพรรณพืชที่ หลากหลาย มากกว่า 65 ชนิด เป็นแหล่งอยู่อาศัย วางไข่ของนก 18 ชนิด เป็นแหล่งทำการเพาะปลูกพืชผัก ริมตลิ่ง และที่สำคัญเป็นแหล่งหาอยู่หากินของชาวบ้าน

ข้อมูลชุมชน บ้านห้วยลึก – บ้านแจมป๋อง

แก่งผาได ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อยู่ห่างจากตัวอำเภอเวียงแก่น ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 14 กิโลเมตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของตำบลม่วงยาย มีพื้นที่ 17 ไร่ เป็นสวนสาธารณะพักผ่อนหย่อนใจ มองเห็นธรรมชาติที่สวยงามของแม่น้ำโขง โดยเฉพาะในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เดือน พฤษภาคม จะเป็นช่วงน้ำลด ทำให้มองเห็นโขดหินที่โผล่พ้นน้ำ ปกคลุมไปด้วยพืชพันธุ์ธรรมชาติ ประกอบกับอากาศที่บริสุทธิ์ มองเห็นฝั่งตรงข้ามแม่น้ำโขง คือ ประเทศลาว

แก่งผาไดบริเวณนี้นอกจากจะปกคลุมไปด้วยทรายแล้ว ยังมีก้อนหินขนาดเล็กมากมายก้อนหินเหล่านี้จะเป็นแหล่งกำเนิดไค (สาหร่ายแม่น้ำโขง) หาดทรายริมฝั่งยังเป็นที่อยู่และวางไข่ของนกหลายชนิด

แก่งผาไดมีแก่งหินที่มีลักษณะเป็นแท่งหินตั้งอยู่กลางแม่น้ำโขง มีพีชน้ำที่สำคัญ คือ ต้นไคร้ น้ำต้นไคร้หางนาคขึ้นเป็นจำนวนมากบริเวณ หินผา เมื่อเข้าสู่ฤดูน้ำหลากพีชเหล่านี้จะจมน้ำเป็นที่อยู่อาศัยและอาหารของปลา และจะโผล่ขึ้นตกลอยออกไปในฤดูน้ำลด จึงทำให้ทัศนียภาพแห่งหนึ่งงดงาม เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวชมความงามของลำน้ำโขง ในด้านเส้นแบ่งเขตแดนไทย-ลาว แก่งผาได คือจุดเริ่มต้นเขตแดนไทย-ลาวตอนบน (ทางบก) เริ่มตั้งแต่แก่งผาได อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ไปตามสันปันน้ำของทิวเขาหลวงพระบาง ผ่านเชียงราย พะเยา และน่าน

เรื่องเล่าตามความเชื่อท้องถิ่น

ผาได พื้นที่แห่งนี้เป็นจุดจอดเรือของเจ้านาย เจ้าพญาทั้งหลายที่เดินทางด้วยเรือเมื่อครั้งโบราณ หินผาจุดนี้มีลักษณะคล้ายบันไดที่ลดหลั่นเป็นขั้นบันได มีทั้งหมด 4 ขั้น จึงเป็นจุดจอดเรือที่เจ้าพระพญาใช้จอดเรือและเดินขึ้นริมฝั่งผ่านขั้นบันไดทั้ง 4 ขั้น เพื่อขึ้นไปบนฝั่งเพื่อบวงสรวงพญานาค หรือเดินทางทางบก เพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายของแม่น้ำในช่วงนี้ จึงเป็นที่มาของชื่อผาได บริเวณผาไดมีตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกันคือ ผาด่าง (ถ้ำพญานาค) หินคอกม้า (ที่พักของพาหนะของเจ้าพญา และ แก่งก้อนคำ (หลักแดนแบ่งเขตเมืองล้านนากับล้านช้าง)

ผาไดจะโผล่พ้นน้ำให้เห็นในช่วงน้ำลด ตั้งแต่เดือนมกราคมไปจนถึงเดือนพฤษภาคม นอกจากตำนานเรื่องเล่าแล้ว หินผา จุดดังกล่าว ในช่วงอพยพของกุ้งแม่น้ำ กุ้งจำนวนมากจะเดินผ่านบริเวณนี้ ชาวบ้านจะมาจับกุ้งบริเวณนี้ทุกปี

บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

บ้านห้วยลึก เดิมชื่อบ้านก้อนคำ ก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อปี 2425 การตั้งหมู่บ้านในครั้งแรกยังเป็นหย่อมบ้านขนาดเล็กมีไม้กึ่งหลังคาเรือน ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ เพื่อความสะดวกในการใช้น้ำและหาปลา รวมถึงความสะดวกการเดินทางข้ามไปมาหาสู่กับพี่น้อง และญาติในฝั่งประเทศลาว ซึ่งบ้านก้อนคำในขณะนั้นตั้งอยู่ห่างจากบ้านห้วยลึกไปทางแก่งผาไดประมาณ 7 กิโลเมตร ต่อมาชาวบ้านได้เริ่มย้ายบ้านเรือน สร้างบ้านเรือนถาวรอยู่รวมกันและมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ในปี พ.ศ.2470 ทางราชการจึงได้ประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน ในชื่อบ้านห้วยลึก โดยมีผู้ใหญ่บ้านคนแรก ชื่อ นายแสต อินทวงค์ ปัจจุบันบ้านห้วยลึกมีผู้ใหญ่บ้านมาแล้ว 12 คน

อาณาเขตติดต่อ ทิศเหนือจรดแม่น้ำโขง และภูเขา เขตแดนประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศใต้จรดบ้านไทยเจริญ หมู่ที่ 8 ตำบล ม่วงยายอำเภอ เวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ทิศตะวันออกจรดเขตแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกจรดแม่น้ำโขง ระยะทางห่างจากอำเภอเวียงแก่น ประมาณ 6 กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศ ลักษณะของหมู่บ้านห้วยลึก ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง และที่ราบเชิงเขา พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้านจะอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขา ด้านทิศตะวันตกจะติดกับแม่น้ำโขง เป็นแนวยาวตลอดหมู่บ้าน

ประชากร จำนวนครัวเรือน 159 ครัวเรือน จำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 613 คน ชาย 302 คน หญิง 311 คน อาชีพของชาวบ้าน ทำการเกษตร เช่น ทำนา สวนส้มโอ สวนส้มเขียวหวาน ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมันสำปะหลัง บางส่วน รับจ้างทั่วไป ค้าขาย และประมงพื้นบ้าน (หาปลาในแม่น้ำโขง)

สถานที่สำคัญ และจุดเด่นของหมู่บ้าน สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชาวบ้านบ้านห้วยลึกเป็นหมู่บ้านคนลาว (เชื้อสายหลวงพระบาง สปป.ลาว) ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตัวเอง เอาไว้อย่างเหนียวแน่นทั้งในด้านภาษาพูดและจารีตประเพณีดั้งเดิมแบบชาวลาวหลวงพระบาง โดยมีประเพณีที่สำคัญได้แก่ บุญข้าวจี๋ สรงน้ำพระ และประเพณี ไหลเรือไฟ

บ้านแจ่มป่อง ตำบลห้วยยาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

บ้านแจ่มป่อง หมู่ที่ 5 ตำบลห้วยยาว อ.อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย เป็นชุมชนที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขง พื้นที่มีลักษณะเป็นที่ราบเชิงเขา ห่างจากอำเภอเวียงแก่น 8 กิโลเมตร ห่างไกลจากตัวจังหวัดเชียงรายประมาณ 132 กิโลเมตร ทิศเหนือติดกับบ้านห้วยเขียน ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำโขง ตรงข้ามกับบ้านด่าน แหวงบ่อแก้ว เมืองห้วยทราย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ทิศตะวันตกขนานไปด้วยแนวเขาตอยยาว ทิศใต้ติดกับน้ำงาว บ้านแจ่มป่องก่อตั้ง เมื่อ พ.ศ.2432 ชื่อหมู่บ้านมาจากในสมัยก่อนบ้าน

แจมป๋องมีภูเขขนาดใหญ่แล้วบริเวณตีนภูมีแจมที่เป็นภูเขขนาดใหญ่ซึ่งรัฐในภาษาพื้นบ้านเรียกว่า “ป๋อง” ชาวบ้านจึงนำมาเรียกเป็นชื่อหมู่บ้านว่า “แจมป๋อง”

โดยมีกลุ่มคน 2 กลุ่มที่มาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยบริเวณนี้ ชาวบ้านกลุ่มที่ 1 คือกลุ่มคนเมือง ที่อพยพโยกย้ายมาจากเมืองนาน(จังหวัดน่านในปัจจุบัน) โดยติดตามมากับเจ้าพญาไชยวงศ์ และชาวบ้านกลุ่มที่ 2 คือชาวบ้านที่อพยพหนีภัยสงครามจากฝั่งประเทศลาว ในช่วงแรกของการตั้งบ้านเรือนจะเป็นหย่อมบ้านอยู่เป็นจุด ๆ หย่อมเล็ก ๆ กระจุกกระจาย โดยมีการปกครองจากหัวหน้าหย่อมบ้านที่คัดเลือกกันเอง เป็นผู้ปกครอง โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือกลุ่มคนเมือง และกลุ่มคนลาว

ปี พ.ศ.2440 ได้จัดตั้งหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ รวมถึงการคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการผู้ที่ได้รับคัดเลือก คนแรก คือ นายชญา ชัยวงศ์ เป็นผู้ดูแลและปกครองลูกบ้านทั้งหมด และได้เปลี่ยนชื่อหมู่บ้านจาก บ้านแจมป๋อง มาเป็น บ้านแจมป๋อง จนถึงปัจจุบัน

ซึ่งต่อมาชาวบ้านแจมป๋อง ริเริ่มโดย นายเปา ชัยวงศ์ พร้อมด้วยชาวบ้านแจมป๋องที่อพยพมาจากประเทศลาว ได้ร่วมแรงร่วมใจกับชาวบ้านทั้งหมดก่อสร้างวัดแจมป๋อง ตามวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศูนย์รวมและยึดเหนี่ยวจิตใจ เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปเพื่อให้ลูกหลานในภายหลังได้สืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและด้านต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนา

ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ค้าขาย ขับเรือรับจ้าง และทำประมงพื้นบ้านตามฤดูกาล พ.ศ.2537 บ้านแจมป๋องได้ถูกประกาศให้เป็นจุดผ่อนปรน มีตลาดนัดทุกวันพุธจำหน่ายทั้งสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภค รวมถึงของป่าที่พี่น้องฝั่งลาวนำมาขายด้วย ปัจจุบันบ้านแจมป๋องเป็นจุดผ่อนปรนที่เป็นตลาดค้าขายชายแดนขนาดใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงราย

แจ่มป๋อง - แก่งผาได : ระบบนิเวศแม่น้ำโขงพรมแดนไทย-ลาวตอนบน

ผลจากการศึกษาพบว่าระบบนิเวศแม่น้ำโขงในพื้นที่ บ้านแจ่มป๋อง ตำบลหลายาง และบ้านห้วยลึกตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย พบระบบนิเวศในแม่น้ำโขงตามความรู้ท้องถิ่น 7 ระบบ ได้แก่ 1. ผา 2.คก 3.ดอน 4.หาด 5.แจ่ม 6.หนอง 7.ริมฝั่ง

รายชื่อระบบนิเวศ

1. ผาวัว ผาเต่า ผาเปิด ผาขวาง ผานม ผาก้อนคำ ผาอึ่ง ผาชัน ผาดับ ผาถ้ำ ผาด่าง ผาได ก้อนปลาหว่า ก้อนตาแหลว ก้อนหม้อแกงตอง หินคอกม้า ก้อนคกกาด หัวตาด หางคอน แก่งฮ้าย ลวงฮ้าย แก่งคอน (ขอนแก่น)
2. คกกาด คกส้มป่อย คกสองห้อง(ฝั่งไทย) คกสองห้อง(ฝั่งลาว) คกทะเลาด คกหลวง(ฝั่งไทย) คกหลวง(ฝั่งลาว) คกโลงโตง
3. ดอนกว้าง ดอนกลาง ดอนหัวตาด ดอนห้วยโป่ง หางดอนคกหลวง หางดอนผาชัน เกาะหัวตาด
4. หาดโก หาดหิน (ฝั่งลาว) หาดหิน หาดห้วยหมาก
5. แจ่มป๋องน้อย แจ่มป๋อง แจ่มประทาย

6. หนองเตา

7. ป่าไคร้บ้านแจ่มป่อง(1) โม้งปลากด แนวป่าไคร้บ้านแจ่มป่อง(2) ลั้งมอญแจ่มป่อง ปากน้ำยาว ลั้งมอญ
ห้วยลึก ท่าเรือบ้านห้วยลึก ท่าเรือบ้านดอนสวรรค์ ลวงโต้งเต่าโท ป่าไคร้บ้านห้วยลึก ห้วยปึง(โปง)

1. ผา

ผา เป็นระบบนิเวศที่ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของแม่น้ำโขงบริเวณนี้มีลักษณะเป็นแท่งหินหรือกลุ่มหินที่เกิดขึ้นในแม่น้ำมีความสลับซับซ้อนอันประกอบไปด้วยร่องน้ำลึก ในช่วงฤดูแล้งเมื่อน้ำลดระดับลงกลุ่มผาจะโผล่พ้นน้ำ ในฤดูน้ำหลากกลุ่มผาจะจมอยู่ใต้น้ำ คำว่า ผา ตรงกับภาษาไทยกลางว่า “แก่ง” ซึ่งบริเวณนี้จึงถูกเรียกว่า แก่งผาได สันนิษฐานว่า คำว่าแก่ง น่าจะถูกเรียกจากภาษาไทยกลาง ที่ถูกนำมาเรียกขาน จนติดปากของชาวบ้าน จึงใช้เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน

ผา เป็นระบบนิเวศที่สำคัญที่ก่อให้เกิดระบบนิเวศย่อยอื่นๆตามมา เช่น คก ร่อง แจ่ม และดอน โดยเฉพาะผาที่อยู่ริมฝั่งที่กระแสน้ำไหลแรงมาปะทะกับผา จะทำให้เกิดคก แจ่มและดอน พื้นที่แก่งผาได บริเวณผาห่มแก่งตอง มีคกส้มป่อย ผาก้อนคำ มีคกทะเลาและคกสองห้อง ผานม ผาขวาง ผาอึ้ง มีดอนคกหลวงและดอนห้วยโป่ง ผาด่างมีคกหลวง ผาชัน มีดอนผาหินและดอนคกหลวง ผาได มีคกหลวง เป็นต้น

พื้นที่แจ่มป่อง ถึง แก่งผาได พบผาทั้งหมด 12 แห่ง คือ ผาวัว ผาเต่า ผาเปิด ผาก้อนคำ ผาขวาง ผานม ผาอึ้ง ผาชัน ผาด่าง ผาได ผาตับ และผาถ้ำ

2. คก

เป็นบริเวณที่มีหลุมลึกในแม่น้ำโขงริมฝั่งใดฝั่งหนึ่งของแม่น้ำ กระแสน้ำจะไหลวนอยู่ภายในบริเวณคก คกแต่ละแห่งมีขนาดและความลึกต่างกัน บางที่ลึกถึง ๑๐ เมตร ระบบนิเวศ คก จะประกอบด้วย “ผา” ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดเป็นคก เพราะเมื่อกระแสน้ำปะทะกับผาทำให้เกิดเป็นกระแสน้ำวนบริเวณใกล้ๆ พัดเอาตะกอนทรายออกไปจนเกิดเป็นหลุมลึกและเว้าเข้ามาริมฝั่ง พื้นที่แก่งผาได พบคก ทั้งหมด 8 แห่ง คือ คกกาต คกส้มป่อย คกสองห้อง(ฝั่งไทย) คกสองห้อง(ฝั่งลาว) คกทะเลา คกหลวง(ฝั่งไทย) คกหลวง(ฝั่งลาว) และคกโลงโต้ง

3. ดอน

มีสภาพเป็นเกาะกลางน้ำ เกิดจากทรายและก้อนหินขนาดเล็กมากมายที่แม่น้ำโขงพัดมาทับถมจนกลายเป็นดอน ดอนเป็นตัวบังน้ำธรรมชาติให้น้ำไหลไปตามร่องน้ำ เป็นตัวป้องกันชายฝั่งไม่ให้พังทลายจากกระแสน้ำแต่หากสายน้ำไหลเชี่ยว ดอนจะถูกกัดเซาะจนร่องน้ำเปลี่ยนทิศ

ดอนบริเวณพื้นที่แก่งผาได แบ่งได้ 2 แบบ คือ

3.1 ดอนทรายจะจมอยู่ใต้น้ำเมื่อฤดูน้ำขึ้น และไหลพ้นน้ำเมื่อถึงฤดู น้ำลด ประกอบไปด้วยดินทรายหรือตะกอนทราย บางส่วนเป็นก้อนกรวดก้อนหินอยู่บ้าง แต่มีปริมาณไม่มากนัก บางแห่งจะมีกลุ่มหินผาประกอบอยู่ด้วย บางดอนประกอบด้วยทรายล้วนไม่มีผา ดอนทรายจะไหลขึ้นน้ำในเดือนพฤศจิกายน - พฤษภาคม ตามดอนทรายยังพบนกอยู่อาศัย เช่น นกเป็ดน้ำ นกแอ่นทุ่ง เป็นต้น

3.2. ดอนหิน ประกอบด้วยก้อนกรวด ก้อนหินเป็นส่วนใหญ่ และมีทรายผสมอยู่บ้าง ทั้งยังมีกลุ่มผาประกอบอยู่ด้วย ดอนหินจมอยู่ใต้น้ำเมื่อถึงฤดูน้ำขึ้น และไหลพ้นน้ำเมื่อน้ำลด ดอนหินสามารถช่วยลดแรงปะทะของกระแสน้ำที่ไหลแรงของแม่น้ำโขง และเป็นตัวบังคับร่องน้ำลึกเช่นเดียวกับดอนทราย พืชที่ขึ้นบนดอนหินมักเป็นพืชที่ขึ้นแซมระหว่างชอกหิน เพราะระหว่างชอกหินจะเป็นดินปนทราย เช่น ต้นไคร้ น้ำต้นไคร้กำม ต้นไคร้หนาม เมื่อดอนหินถูกน้ำท่วม พืชจะกลายเป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของ ในหน้าน้ำลดเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน พืชจะกลับมามีงอกงามขึ้นอีกครั้ง พื้นที่แฉมป้องกันแก่งผาใด พบดอนทั้งหมด 7 แห่ง คือ ดอนกว้าง ดอนทราย ดอนกลาง ดอนหัวตาด หางดอนคกหลวง หางดอนผาชัน และดอนห้วยโป่ง

4.หาด

หาด เป็นหาดทรายหรือหาดหินลาดยาวปริม่น้ำและบางส่วนพื้นน้ำส่วนด้านล่างสุดจะอยู่ใต้น้ำ ชาวบ้านแบ่งหาดเป็น 2 แบบ คือ

4.1.หาดซึ่งเกิดบริเวณสองฝั่งแม่น้ำโขง แต่ละหาดอาจยาวหลายกิโลเมตร บริเวณดังกล่าว นอกจากจะปกคลุมด้วยทรายแล้วยังมีก้อนหินขนาดเล็กมากมาย พื้นที่แฉมป้องกันแก่งผาใด พบหาดทั้งหมด 3 แห่ง คือหาดทรายบ้านด่าน หาดห้วยหมาก และหาดคกสองห้อง

4.2. หาดซึ่งเกิดจากดอนกลางแม่น้ำโขง ความยาวของหาดสัมพันธ์โดยตรงกับขนาดของดอน หาดที่เกิดจากดอนนี้จะมีชื่อเรียกที่สัมพันธ์กับดอน พื้นที่แฉมป้องกันแก่งผาใด พบดอนกลางน้ำ ทั้งหมด 2 แห่ง คือ หาดดอนกลาง และหาดดอนหัวตาด

5.แฉม

แฉมคือ แหลมหที่ยื่นเข้าไปในน้ำ ประกอบด้วยกลุ่มหินผาในตอนปลาย เป็นแนวช่วยป้องกันการพังทลายของตลิ่ง ด้านหลังของแฉมเป็นที่อาศัยของปลาขนาดเล็ก ตรงปลายแฉมชาวบ้านมักหาปลาด้วยการใช้สอด ต่ วง แห จ้า พืชส่วนใหญ่จะเป็นต้นไคร้ น้ำ พื้นที่แฉมป้องกันแก่งผาใด พบแฉม ทั้งหมด 3 แห่ง คือ แฉมป้อง แฉมป้องกันน้อย และแฉมประทาย

6.หนอง

แอ่งน้ำที่มีน้ำขังอยู่ในช่วงฤดูแล้ง มักเกิดขึ้นริมฝั่งโขง หนองน้ำมีความสำคัญ เป็นแหล่งเก็บกักน้ำ ในช่วงฤดูน้ำลด ชาวบ้านใช้พื้นที่ริมหนองน้ำในการทำเกษตร และหนองน้ำยังเป็นพื้นที่อาหารที่สำคัญของชาวบ้าน คือ เต่า (สำหรับน้ำจืด) ที่เกิดขึ้นในหนองน้ำที่เป็นน้ำนิ่ง นอกจากนั้นยังมีปลาขนาดเล็ก และสัตว์น้ำ เช่น ปู หอย และกุ้ง อาศัยอยู่ ด้าน ริมขอบหนองน้ำจะมีพืชผักท้องถิ่น ชาวบ้านสามารถจับปลา สัตว์น้ำ พืชผักมาเป็นอาหารได้ ในช่วงฤดูน้ำลด ถึงเดือน มิถุนายน หลังจากนั้นเข้าสู่ฤดูน้ำหลาก น้ำจะท่วมพื้นที่ทั้งหมด เชื่อมต่อเป็นแม่น้ำสายใหญ่ หนองน้ำที่พบมี 1 แห่งคือ หนองเต่า อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7.ริมฝั่ง

ริมฝั่งแม่น้ำโขงบริเวณบ้านแจมป่องถึงผาไค ประกอบด้วยพื้นที่ราบและพื้นที่การเกษตรและบ้านเรือนของชาวบ้านทั้งสองฝั่ง มีแม่น้ำสาขาในฝั่งไทย คือแม่น้ำจาว ด้วยพื้นที่เป็นที่ราบทำการเกษตรทั้งสองฝั่ง ดินและริมฝั่งจึงมีต้นไม้ใหญ่ไม่มากนัก ริมฝั่งจึงเป็นพืชประเภท ต้นอ้อ ต้นแขม วัชพืช และพืชล้มลุก และมีอัตราการพังทลายของตลิ่งริมฝั่งค่อนข้างสูง ระบบนิเวศริมฝั่งจึงสำคัญมากสำหรับแม่น้ำ ในช่วงนี้ เนื่องจากระบบริมฝั่งเป็นบริเวณที่เชื่อมกับชายหาด หาดหิน กลุ่มหินผา และ แม่น้ำโขง โดยตรง พรรณพืชที่พบบริเวณฝั่ง คือ ต้นไคร้รวล ต้นเดื่อ ต้นจิ้งว ต้นไผ่ ผักหม ผักจืด ผักกูด ผักอีแล ผักไหม และเครื่องยอดน้ำ เป็นต้น พื้นที่ริมฝั่งชาวบ้าน ใช้ไสลัน เบ็ดแขวน เบ็ดค่าว จ้า เป็นเครื่องมือจับปลาริมฝั่ง แม่น้ำโขงและแม่น้ำสาขา และใช้พื้นที่ริมฝั่งในการปลูกพืช ทำการเกษตรในช่วงน้ำลด รวมถึงการร่อนทองริมฝั่ง

ปัจจุบันริมฝั่งประเทศไทยได้ถูกเปลี่ยนแปลงด้วยการสร้างแนวเขื่อนกันตลิ่ง ทำให้พืชพรรณท้องถิ่น และระบบนิเวศริมฝั่งถูกทำลาย ริมฝั่งตั้งแต่ปากแม่น้ำจาวจนถึงท่าเรือบ้านห้วยลึกถูกสร้างเขื่อนกันตลิ่งไปทั้งหมดแล้ว ส่วนริมฝั่งด้านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการปลูกกล้วยหอมเขียวตั้งแต่บ้านด่านถึง บ้านดอนสวรรค์ ทำให้ริมฝั่งเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากมีการใช้สารเคมีในการปลูกกล้วยหอมเขียว

ระบบนิเวศในแม่น้ำโขง บริเวณ บ้านแจ่มป่อง ตำบลเหล่า่างาว
อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1. ผาวัว

มีลักษณะคล้ายวัว ชาวบ้านจึงเรียกว่าผาวัว ชาวบ้านมักจะมาหาปลาบริเวณนี้ เพราะเป็นบริเวณที่ปลา มักจะอยู่อาศัยและหากิน

2. ผาเต่า

มีลักษณะคล้ายเต่า ชาวบ้านจึงเรียกว่าผาเต่า เป็นผาที่ชาวบ้านมักจะมาหาปลาและเก็บไข่ในช่วงฤดูน้ำลด

3. ผาเปิด

ผาแห่งนี้ในช่วงฤดูน้ำลด เปิดของชาวบ้านจะมาเล่นน้ำตรงผาแห่งนี้ ชาวบ้านจึงเรียกชื่อผานี้ว่าผาเปิด

4. หาดโก

ช่วงฤดูน้ำลดหาดแห่งนี้จะมีโกขึ้นเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจะมาเก็บโกบริเวณนี้เพื่อนำไปทำอาหารและขายในชุมชน ชาวบ้านจึงเรียกว่าหาดโก

5. ดอนกว้าง

เป็นดอนทรายปนหินขนาดกว้างใหญ่จึงเรียกว่าดอนกว้าง ชาวบ้านมักจะมาหาปลาบริเวณนี้ด้วยการไหลมอม เนื่องจากพื้นที่ตื้นน้ำเป็นหินขนาดเล็กและทราย ซึ่งดอนแห่งนี้เป็นที่วางไข่ของปลา

6. แจมป่องน้อย

เป็นหินผาที่อยู่ติดริมฝั่งแม่น้ำโขงฝั่งไทยในอดีตชาวบ้านมักจะมาขายอ(จ้ำ) หาปลาบริเวณนี้แต่ปัจจุบันมีการทำเขื่อนกันตลิ่งทำให้แจมป่องน้อยหายไปด้วย

7. แจมป๋องใหญ่

เป็นหินผาที่อยู่ติดริมน้ำโขงฝั่งไทย ชาวบ้านมักจะมาหาปลาและมายกยอ(จ้ำ)ที่บริเวณนี้

ระบบนิเวศในแม่น้ำโขง บริเวณ บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1. ดอนกลาง

เป็นดอนทราย อยู่กลางลำน้ำ ตรงข้ามกับท่าเรือบ้านห้วยลึก เกิดจากการทับถมของทรายและหินขนาดเล็กในแม่น้ำโขง ดอนเป็นตัวชะลอน้ำตามธรรมชาติให้กระแสน้ำไหลไปตามร่องน้ำ และเป็นตัวป้องกันชายฝั่งไม่ให้พังทลายจากกระแสน้ำไหลเชี่ยว ดอนแห่งนี้เป็นดอนขนาดใหญ่ เปลี่ยนแปลงรูปร่างไปบ้างเพียงเล็กน้อยซึ่งเป็นไปตามกระแสน้ำและจำนวนทรายในแต่ละปีที่ไหลมาทับถม ซึ่งไม่กระทบหรือทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ดอนทั้งหมด ในช่วงฤดูแล้งจะมีหาดหินและหาดทรายเชื่อมต่อกับฝั่งทางสปป.ลาวได้ ส่วนทางฝั่งไทยจะเป็นร่องน้ำลึกที่ใช้เป็นร่องน้ำเดินเรือ ส่วนในฤดูน้ำหลากดอนจะกลายเป็นเกาะกลางน้ำ

ปลาที่พบบริเวณดอน เช่น ปลาค้าว ปลากัง ปลาแคด ปลาแกด ปลาหวาน ปลาสวาด ปลาแซ่ ปลาแซ่หมู ปลาบอก ปลาฮิม ปลาจอก ปลาสิก และปลายอน

เครื่องมือหาปลาที่ใช้บริเวณดอน คือ ไหลมองดิน ลากจะคาด แห เบ็ดโก เบ็ดจู้ เบ็ดแขวน หรือเบ็ดปลาถูก

2. ก้อนคกกาด

ก้อนคกกาด มีลักษณะเป็นกลุ่มหินผาทำให้เกิดเป็นเว็จน้ำนวนเล็กๆที่อยู่ในพื้นที่คกกาด ติดริมฝั่งประเทศไทยอยู่ใกล้กับป่าสุสานของบ้านห้วยลึก ก้อนคกกาดทำให้เกิดน้ำวนเป็นเว็จน้ำนวนทำให้เกิดคกกาด บริเวณรอบๆคกกาด จะมีดอนทรายที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยธาดูอาหารต่างๆจึงมีพืชผักธรรมชาติขึ้นเป็นจำนวนมากบริเวณนี้

อุปกรณ์ที่ใช้หาปลาในบริเวณนี้ ได้แก่ แห มอง เบ็ด ปลาที่พบได้ ปลาแค้ ปลากรด ปลาเพี้ย ช่วงฤดูน้ำหลาก ก้อนคกกาด จะจมอยู่ใต้น้ำ และจะโผล่พ้นให้เห็นในช่วงน้ำแล้ง ดั้งนี้การเดินทางเรือช่วงน้ำหลากจึงต้องระมัดระวังเป็นอย่างสูง

ปัจจุบัน มีการก่อสร้างเขื่อนกันตลิ่ง จึงทำให้คกกาด หายไป

3. ก้อนปลาหว่า

ก้อนปลาหว่า มีลักษณะเป็นกลุ่มหินขนาดเล็กๆ ทั้งที่อยู่ใต้น้ำและอยู่เหนือผิวน้ำ อยู่ติดริมฝั่งประเทศไทย กลุ่มหินเหล่านี้เมื่อกระแสน้ำมาปะทะจะทำให้เกิดฟองน้ำและกระแสน้ำไหลวนเป็นบริเวณกว้าง เหมาะแก่การเป็นที่อยู่อาศัยของปลาเล็กปลาน้อย ชาวบ้านเล่าว่าในพื้นที่ของก้อนปลาหว่านั้นจะมีปลาหว่า อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านลงหาปลาโดยเหวี่ยงแหบริเวณนี้ก็จะได้ปลาหว่าทุกครั้ง ชาวบ้านจึงเรียกขานนามหินผาก้อนนี้ว่า ก้อนปลาหว่า

ในช่วงฤดูน้ำหลากก้อนปลาหว่าจะจมอยู่ใต้น้ำ และจะโผล่พ้นเหนือน้ำในฤดูน้ำแล้ง อุปกรณ์ที่ใช้ในการหาปลา คือ แห ปลาที่มักจะพบในบริเวณนี้ ปลาหว่า ปลาเพี้ย และปลาแค้

4. คกโลงโต้ง (คกหลวงโต้ง)

คกหลวงโต้ง มีลักษณะ เป็นเว็งน้ำวนที่เกิดจากแก่งหิน ไหลวนกัดเซาะจนเป็นเว็งน้ำบริเวณกว้าง คกหลวงโต้ง เป็นคกที่มีขนาดเล็กและเป็นจุดหาปลาของชุมชนใกล้เคียง ทั้งฝั่งไทยและฝั่งลาว อุปกรณ์ ที่ชาวบ้านใช้ส่วนใหญ่ คือ โต้ง (ต๋อง) ในการจับปลาบริเวณนี้ จึงเรียกชานชื่อบริเวณนี้ตามอุปกรณ์ที่ใช้

ในฤดูน้ำหลากคกหลวงโต้งจะจมอยู่ใต้น้ำเพราะได้รับอิทธิพลจาก ก้อนหัวตาด และก้อนตาเหลว ที่น้ำเท่อขึ้นมาเป็นจำนวนมากฤดูน้ำหลาก ในช่วงฤดูแล้งก็จะเป็นเว็งน้ำวนได้ชัดเจน

ปลาที่พบ ได้แก่ ปลาเกด ปลาแกด ปลาบอก และปลาสร้อย

อุปกรณ์ที่ใช้ โต้ง แห จ้า มอถี่ และเบ็ด

5. หัวตาด

หัวตาด มีลักษณะเป็นกลุ่มหินขนาดใหญ่ โดยมีก้อนตาเหลวอยู่ฝั่งตรงข้ามคูขนานกัน ทำให้แม่น้ำโขงในบริเวณนี้แคบ และระดับน้ำยกตัวสูงขึ้นเมื่อมาปะทะกับกลุ่มหินขนาดใหญ่ที่โผล่ตรงกลางแม่น้ำโขง และแบ่งร่องน้ำเป็นสองทาง ในพื้นที่บริเวณนี้จะเป็นพื้นที่ที่มีความอันตรายสูง มีกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวและรุนแรงเนื่องจากกลุ่มหินได้นำ และอีกส่วนหนึ่งพื้นที่บริเวณนี้กลุ่มหินผาขนาดใหญ่อยู่หลายจุด เช่น ก้อนตาเหลว หัวตาด ลวงฮ้าย และก้อนหม้อแกงตอง

ในช่วงฤดูน้ำหลาก ร่องน้ำบริเวณหัวตาดจะมีกระแสน้ำรุนแรงมากทำให้การสัญจรไปมาของเรือในบริเวณนี้ลำบากและอันตรายมาก แก่งหินในบริเวณนี้จะจมอยู่ในน้ำบางส่วนและบางส่วนโผล่พ้นให้เห็นเหนือผิวน้ำ ในช่วงฤดูแล้ง แก่งหินต่างๆก็จะโผล่พ้นน้ำมองเห็นได้ชัด

ปลาที่พบในบริเวณนี้ ปลาแค้ ปลาคัง ปลากด ซึ่ง ปลาที่พบในบริเวณนี้จะมีขนาดใหญ่ เนื่องจากในบริเวณนี้มีระดับน้ำที่ลึกมาก และอุปกรณ์ที่ใช้ก็จะใช้ได้เพียงแค่ เบ็ด อย่างเดียว

6. ลวงฮ้าย

ลวงฮ้าย มีลักษณะเป็นกลุ่มหินใต้น้ำน้อยใหญ่เป็นจำนวนมาก และเป็นช่องน้ำแคบ มีกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวแรง ลวง ในความหมายคือ ที่อยู่ของคนหาปลา หรือจุดหาปลา ฮ้าย คือ คำที่เป็นกิริยาของพื้นที่ที่กระแสน้ำเชี่ยวกราด มีความดุร้าย และอันตราย เมื่อสองคำนี้มารวมกันเป็น ลวงฮ้าย คือ บริเวณพื้นที่หาปลาที่มีความอันตรายมาก

ในช่วงฤดูน้ำหลากจะไม่มีใครลงไปหาปลาในบริเวณนี้เพราะกระแสน้ำที่พัดมากระทบกลุ่มหินทำให้น้ำมีความรุนแรงมากทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้

การหาปลาในบริเวณลวงฮ้ายก็จะมีการจัดระบบแบบคิว ซึ่งจะพลัดเปลี่ยนกันไปตามรอบคิวของตนเองเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการออกไปไหลมองหาปลาในพื้นที่ลวงฮ้าย

ชนิดปลาที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลาแค้ ปลาเพี้ย ปลากด และปลาคัง

อุปกรณ์ที่ใช้ มอง แห เบ็ด และจ้ำ

7. แจ่มปะทาย

แจ่มปะทาย มีลักษณะเป็นกลุ่มหินเรียงเป็นแนวยื่นออกไปในแม่น้ำโขง ลักษณะเช่นนี้ทำให้ท้ายแจ่มจะเกิดระบบนิเวศแบบ คค ขึ้นมาเพราะกระแสน้ำที่ถูกแนวหินบังคับให้ไหลผ่านไปยังแม่น้ำโขงด้านล่างเมื่อปะทะกับกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวทำให้เกิดน้ำวนตรงบริเวณพื้นที่หลัง แจ่ม คือ คคสองห้องฝั่งไทย

ในบริเวณแจ่มปะทายประกอบไปด้วย กลุ่มหินผาที่เป็นแนวกันตลิ่งและกลุ่มดอนทรายที่มีต้นไคร้ขึ้นอยู่ประปราย พื้นที่ดอนทราย ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงช่วงเดือนเมษายน ของทุกๆปี จะใช้พื้นที่ประกอบพิธีกรรม ตบปะทาย/ก่ายข้าว (ก่อเจดีย์ทราย/ทำสะพาน) ซึ่งเป็นความเชื่อของคนท้องถิ่น ในช่วงฤดูน้ำหลากแจ่มปะทายจะจมอยู่ใต้น้ำและจะโผล่พ้นน้ำในฤดูแล้ง

พันธุ์ปลาที่พบ เช่น ปลาบอก ปลาสร้อย ปลากด ปลาแกด

อุปกรณ์ ที่ใช้ ในการหาปลา แห เบ็ด มอง สอด และจ้ำ

8. แก่งก้อนคำ (ผาก้อนคำ)

แก่งก้อนคำ มีลักษณะเป็นกลุ่มหินผาน้อยใหญ่ที่คลุมบริเวณกว้าง ที่ครอบคลุมเกือบถึงกลางแม่น้ำโขง คนลาวเรียก แก่งคอนน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มหินน้อยใหญ่เป็นจำนวนมากทั้งที่ใล้น้ำและที่ไม่ใล้น้ำทำให้บริเวณแก่งก้อนคำมีกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวอันตรายมาก กระแสน้ำที่ไหลเชี่ยววกกับกลุ่มหินน้อยใหญ่ทำให้เกิดกระแสน้ำที่แปรปรวน หมุนวน ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่อยู่ของพญานาค เรือที่สัญจรไปมามักจะต้านทานกระแสน้ำที่รุนแรงไม่ไหวมักจะล่ม หรือจมบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งเชื่อว่ามีทองคำอยู่บริเวณนี้ ระบบนิเวศที่อยู่โดยรอบ คือหาดทรายที่เกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำ และกลุ่มต้นไคร้ที่อุดมสมบูรณ์

ปลาที่พบ คือ ปลากด ปลาแค้

อุปกรณ์ที่ใช้ เบ็ด แห

9. ครกสองห้อง

ครกสองห้อง มีลักษณะเป็นบริเวณที่มีหลุมลึกในแม่น้ำโขงและน้ำไหลวน ครกแต่ละแห่งมีขนาดและความลึกต่างกัน บางที่ลึกถึง ๑๐ เมตร ระบบนิเวศที่เรียกว่า “ครก” นี้ส่วนใหญ่ประกอบด้วย “ผา” ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดเป็นครก เพราะเมื่อกระแสน้ำปะทะกับผาทำให้เกิดเป็นกระแสน้ำวนบริเวณใกล้ๆ พัดเอาตะกอนทรายออกไปจนเกิดเป็นหลุมลึกและเว้าเข้ามาริมฝั่ง ครกสองห้องมีอยู่ 2 แห่ง คือ 1.อยุธยาฝั่งประเทศไทย ต่อจากแจ่มปะทาย 2.อยุธยาฝั่งประเทศลาว ต่อจากคกทะเลลาด และผาก้อนคำ ในอดีตระดับน้ำจะลึกมาก ปัจจุบันกระแสน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการสร้างเขื่อนทางตอนบน กระแสน้ำไหลไม่แรงเพียงพอในช่วงฤดูน้ำหลากและการขึ้นลงของกระแสน้ำไม่ปกติ ทำให้ตะกอนทรายเข้าไปทับถม บริเวณครกทำให้ตื้นเขิน

ปลาที่พบ ปลาฝายไม้ ปลาฝายทอง ปลามะเข้แปบ ปลาสร้อย ปลากด และปลาแกด

อุปกรณ์ที่ใช้ ไช่ลั่น เบ็ดระวาง แห มอง และ เบ็ด

10. ผาขวาง

ผาขวาง มีลักษณะเป็นกลุ่มหินขนาดเล็กยื่นออกมาจากริมฝั่งประมาณ 20 เมตร ด้านฝั่งประเทศไทย และแบ่งร่องน้ำเป็นสองร่องน้ำ โดยการยื่นออกมาคล้ายกับการขวางกั้นแม่น้ำโขง ชาวบ้านจึงเรียกว่า ผาขวาง เป็นช่วงที่การเดินทางเรือค่อนข้างอันตรายมาก สำหรับคนขับเรือที่จะต้องคอยบังคับเรือไม่ให้ออกจากเส้นทางไปกระทบกับผาขวาง ในช่วงน้ำหลากจะมีกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวรุนแรง รวมถึงในช่วงฤดูแล้งด้วย

ปลาที่พบในบริเวณผาขวาง คือ ปลาเพี้ย ปลากุด ปลาเข็ม และประเภทปลาเนื้ออ่อน

อุปกรณ์ที่ใช้ แห เบ็ด มอง ช่วงเดือนที่จับปลาบริเวณนี้คือ เดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม

11. ผาอิง

ผาอิง มีลักษณะเป็นก้อนหิน รูปร่างคล้ายอั้งอ่าง ตัวโตๆที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำด้านจังหวัดประเทศไทย บริเวณผาอิงน้ำไหลเอื่อยๆ ไม่ไหลแรง ผาอิงอยู่เหนือขึ้นมาจากกลุ่มผาคอกม้าและหางดอนผาชัน ซึ่งบริเวณนั้นล่องน้ำบิบบแคบลงน้ำให้กระแสน้ำในช่วงบริเวณผาอิงเป็นน้ำเทือก น้ำนิ่ง น้ำไม่ไหลเชี่ยว

ผาอิงเป็นบริเวณที่มีชาวบ้านเข้ามาหาปลาเป็นจำนวนมาก เพราะ โดยรอบผาอิงมีหาดหิน และหาดทราย ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของปลาเล็กปลาน้อย และกระแสน้ำไม่รุนแรงจนเกิดอันตราย

ปลาที่พบ ปลาสร้อย ปลามะแปบ ปลาแกด ปลาแค้ และ ปลาหวาน

อุปกรณ์ที่ใช้ ไล่แ่ง (มอญ) ลากอวน

ในอดีตเคยมีการใช้ ตกคะต่อง (เป็นอุปกรณ์ หาปลาชนิดหนึ่ง) ใช้หาปลาในบริเวณนี้เป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากแม่น้ำโขงมีการเปลี่ยนแปลง อุปกรณ์ชนิดนี้จึงใช้ไม่ได้กับสภาพแม่น้ำโขงในปัจจุบัน

12. ผานม

ผานม มีลักษณะเป็นหินก้อนใหญ่อยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงฝั่งประเทศลาว อยู่ใกล้กับบริเวณแก่งคอน โดยลักษณะเป็นก้อนหินขนาดใหญ่และยื่นออกไปในลำน้ำ หินที่ยื่นออกไปมีรูปร่างเหมือนนมของสตรีจึงได้เรียกชื่อว่าผานม ในอดีตชาวบ้านอาศัยสัญจรด้วยเรือ ซึ่งเป็นเรือแบบธรรมดาใช้วิธีการพาย และถ่อเรือ เมื่อมาถึงจุดนี้ ชาวบ้านก็จะใช้วิธีการถ่อเรือขึ้นสวนกับกระแสน้ำที่ไหลแรง ก็จะถ่อเรือชิดริมฝั่งและผานหิน เมื่อถ่อเรือ ถึงบริเวณผานมซึ่งจะเป็นร่องน้ำหีบ(หมุดเข้าไปในแก่งหินซึ่งจะเป็นอันตราย) คนถ่อเรือทุกลำ จะอาศัยจับแก่งหินที่มีรูปร่างคล้ายขนม เพื่อให้เรือสามารถเดินทางขึ้นไปได้ ฤดูน้ำหลากผานมจะจมอยู่ใต้น้ำมองไม่เห็น ผานมจะโผล่พ้นน้ำเมื่อถึงฤดูแล้ง

ปลาที่พบ ปลากรด ปลาคัง ปลาแค้ ปลาแกด และ ปลาหวาน

อุปกรณ์ที่ใช้ แหน่ง(มอง) แห เบ็ด และเบ็ดไฉ้

13. แก่งคอน (ขอน)

แก่งคอน (ขอนไม้) มีลักษณะเป็นกลุ่มแก่งหินที่ติดอยู่กับฝั่งประเทศไทย ยื่นออกไปยังแม่น้ำโขง และมีความสลับซับซ้อนไปด้วยความสูง-ต่ำของแก่งหิน จึงทำให้มีเศษไม้ ขอนไม้ ที่ไหลมากับกระแสน้ำ ตกค้างอยู่บริเวณนี้เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเรียก แก่งนี้ว่าแก่งคอน(ขอนไม้) แก่งคอนอยู่ระหว่างทาง ดอนผาชันและผาอี้ง

ในฤดูน้ำหลากบริเวณแก่งคอนจะมีกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากเนื่องจากน้ำท่วมแก่งหินน้อยใหญ่ต่างๆ ทำให้เกิดฟองน้ำและคลื่นเป็นระยะส่งเสียงดังน่ากลัวและอันตรายมาก ช่วงฤดูแล้ง ขอนไม้เศษไม้ที่ไหลมาตามน้ำก็จะมาเกาะติด ตกค้างบริเวณแก่งคอนเป็นจำนวนมาก

ปลาที่พบ ปลาเพี้ย ปลากรด และปลาเค้

อุปกรณ์ที่ใช้ เบ็ด แหนง(มอง) และ แห

14. ห้วยปู้ง(โปง)

บริเวณปากห้วยปู้ง หรือห้วยโปง มีลักษณะเป็นปากแม่น้ำที่ลำน้ำสาขามาบรรจบกับแม่น้ำโขง ตรงบริเวณที่น้ำไหลลงแม่น้ำโขงจะมีลักษณะเป็นหาดหินเพราะในฤดูน้ำหลาก ลำน้ำสาขาคะพัดพาตะกอน หินทรายมาด้วยและเมื่อมาพบกับกระแสน้ำเชี่ยวของแม่น้ำโขงก็จะพัดเข้าหาริมฝั่งกลายเป็นหาดหินที่เหมาะสมแก่การไหลมองของชาวประมง

ห้วยและแม่น้ำสาขามีความสำคัญต่อปลาในแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก เพราะในฤดูน้ำหลาก น้ำจากแม่น้ำโขงจะเอ่อท่วมห้วยและแม่น้ำสาขาลากจะอพยพเข้ามาหากิน วางไข่ อยู่อาศัยและเจริญเติบโตในลำน้ำสาข ในชวงน้ำลดปลาจะกลับคืนสู่มแม่น้ำโขง

พันธุ์ปลาในห้วยและน้ำสาขาคะแตกต่างจากแม่น้ำโขงคือ เป็นปลาและสัตว์น้ำที่อาศัยในห้วย โดยเฉพาะ เช่น ปลากั้ง ปลาไหล ปลาฮากกล้วย ปลาจอนทราย ปลาสะลาก ปลาฝา(ตะพานน้ำ) เต่า กุ้ง ฯลฯ ชาวบ้านจึงใช้เครื่องมือหาปลาที่ออกแบบเฉพาะหาปลาในห้วย เช่น คั้ง ไซ ตุ่มปลาเถียน หิง จ๊า เป็นต้น

ห้วยและน้ำสาขามีความสำคัญต่อปริมาณน้ำและระบบนิเวศโดยรวมของแม่น้ำโขงโดยเป็นแหล่งเพิ่มปริมาณน้ำแก่แม่น้ำโขง และยังทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำสาขาน้ำของแม่น้ำโขง

15. หางคอน

หางคอน อยู่ตรงข้ามกับผาชันมีลักษณะเป็นกลุ่มหินและคอนทรายที่เกิดขึ้นกลางแม่น้ำโขง มีกลุ่มแก่งหินรายล้อมบริเวณรอบข้าง และตรงหางคอนตรงข้ามผาชันก็เป็นจุดที่แบ่งแม่น้ำโขงออกเป็น 2 ล่องน้ำ ด้านหนึ่งติดกับฝั่งไทย และอีกด้านติดกับฝั่ง ประเทศลาว

ฤดูน้ำหลาก แม่น้ำโขงจะท่วมมีดกลุ่มหินและกระแสน้ำเชี่ยวกรากรุนแรงมาก ฤดูแล้งกลุ่มหินและคอนทรายก็จะโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ

ปลาที่พบ ได้แก่ ปลาเพี้ย ปลาแค้ ปลากด และปลายอน

อุปกรณ์ที่ใช้ มองยั้ง และเบ็ด

16. ผาชัน

ผาชัน มีลักษณะเป็นแก่งหินผา ที่มีหน้าผาสูงยื่นออกไปกลางลำน้ำและเป็นกลุ่มหินขนาดใหญ่ที่อยู่ในบริเวณผาคอกม้า บริเวณนี้ เป็นเขตอันตรายมาก มีระดับความลึกมาก กระแสน้ำไหลวนมีแรงดูดเป็นวงกลม หากใครพลัดตกลงไป จะมีอันตรายถึงแก่ชีวิต บริเวณนี้จึงไม่เหมาะที่จะลงเล่นน้ำ หรือเข้าไปหาปลาในจุดดังกล่าว

ปลาที่พบบริเวณนี้ได้แก่ ปลาขนาดใหญ่ที่ชอบอาศัยตามกระแสน้ำไหลเชี่ยวและระดับน้ำลึก เช่น ปลาแค้ ปลาโมง ปลากด ปลาเลิม

อุปกรณ์ที่ใช้ในการหาปลาบริเวณนี้ คือ เบ็ด และมอญยัง

17. ผาคอกม้า

ผาคอกม้า มีลักษณะเป็นกลุ่มหินขนาดใหญ่กระจายเป็นบริเวณกว้าง โดยบริเวณรอบๆของกลุ่มหินจะมีความสูงและด้านในของกลุ่มหินจะเป็นกลุ่มหินที่ต่ำซึ่งดูแล้วมีรูปแบบคล้ายๆคอกเลี้ยงสัตว์

ฤดูน้ำหลากน้ำจะท่วมพื้นที่บางส่วนของกลุ่มผา ทำให้เป็นที่อยู่ของปลาเล็กปลาน้อย ชาวบ้านมักจะออกไปหาปลากันบริเวณนี้ ฤดูน้ำแล้งกลุ่มผาก็จะโผล่พ้นน้ำเป็นกลุ่มหินบริเวณกว้างคล้ายคอกม้า ชาวบ้านจึงเรียกว่า ผาคอกม้า

บริเวณกลุ่มหินเหล่านี้จะมีต้นไม้ชนิดต่างๆ ขึ้นปกคลุมจำนวนมาก

18. คกหลวง

คกหลวง คือบริเวณเว้ากว้างที่เกิดจากการหมุนวนของกระแสน้ำ จึงทำให้เกิดหลุมน้ำเป็นบริเวณกว้าง และอีกปัจจัยหนึ่งของการเกิด คก คือ ฝาย เมื่อกระแสน้ำปะทะกับฝายทำให้เกิดเป็นกระแสน้ำวนบริเวณใกล้ๆ พัดเอาตะกอนทรายออกไปจนเกิดเป็นหลุมลึกและเว้าเข้ามาริมฝั่ง คกหลวงมี 2 แห่ง คือ 1.คกหลวงฝั่งประเทศไทย อยู่ถัดลงมาจากฝายชัน 2. คกหลวงฝั่งประเทศลาว อยู่ก่อนถึงฝายต่าง

ในฤดูน้ำหลาก บริเวณคกหลวง จะมีปวกหรือฟองน้ำที่เกิดจากการพัดพาของกระกอนดินทรายที่ไหลมากับกระแสน้ำและที่สำคัญฟองน้ำเหล่านั้นยังมีเศษพืชและ แมลง ซึ่งเป็นอาหารของปลานานาชนิด เช่นปลาค้าว ปลาแกง ปลาดังแดง ปลาสวาด ปลาหว่า ปลาเพี้ย ปลากะ ปลาเสือ ปลาแกง ปลาจอก ปลาแมง ปลามะแปบ และปลาสะไม้ เป็นต้น ในช่วงฤดูแล้ง คกหลวงก็จะเป็นที่อยู่อาศัยของปลา

อุปกรณ์ที่ใช้ในการหาปลาบริเวณนี้ คือ เบ็ด แห และมองยั้ง

19. ผาได

ผาได มีลักษณะเป็นกลุ่มหินผาที่มีลักษณะคล้ายๆ ชั้นบันได ที่ใช้ขึ้นลงในแม่น้ำโขง ผาไดตั้งอยู่ริมฝั่งประเทศไทยอยู่ตรงข้ามผาต่าง ผาได คือ จุดสิ้นสุดเขตแดนแผ่นดินไทยและลาว ตรงบริเวณสันดอยขึ้นไปฝั่งซ้ายมือจะเป็นเขตแดนของประเทศลาว

ในช่วงน้ำหลากผาไดเพราะถูกน้ำท่วมสูง ในช่วงฤดูแล้ง จะเห็นกลุ่มหินผาที่เรียงตัวเป็นชั้นลดหลั่นลงไปแม่น้ำโขง ชาวบ้านจึงเรียกชื่อตามลักษณะ ว่า ผาได

ปลาที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากด ปลาแค้ และปลาสร้อย

อุปกรณ์ในการหาปลา คือ เบ็ด และมอญัง เนื่องจาก กระแสน้ำตรงผาไดไหลเชี่ยวแรงจึงไม่เหมาะต่อการใช้ เครื่องมืออื่นๆได้

20. ผาดับ

ผาดับ มีลักษณะเป็นก้อนหินที่อยู่ริมฝั่งประเทศไทยมีรูปร่างคล้ายดทับ ชุมชนสองฝั่งเชื่อว่าเป็นหลักฐานเขตแดนของไทยและลาว คือด้านดทับข้างซ้าย คือ เขตดินแดนล้านนา ดับด้านขวา คือ เขตดินแดนของล้านช้าง ตามตำนานที่เล่ากันมาของตำนานเจ้าฟ้ารุ่งม ว่าหินแผ่นนี้ได้อันเชิญมาจากเมืองเชียงทอง เพื่อใช้เป็นหลักฐาน ให้ชุมชนสองฝั่งโขงได้ เคารพเขตดินแดนซึ่งกันและกัน ซึ่งสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ในฤดูน้ำหลากแม่น้ำโขงจะท่วมถึงบริเวณผาดับ ฤดูแห้ง ผาดับจะโผล่พ้นน้ำให้เห็น

ปลาที่พบคือ ปลาแซ่ ปลาแก้ง ปลาค้าว ปลาสะโม้ ปลาเพี้ย และปลายอน

พรรณพืชบนผาประกอบไปด้วยต้นไคร้หนาม ต้นไคร้หางนาค ต้นไคร้หน้า

ชาวบ้านจะใช้เครื่องมือหาปลาหลายชนิดจับปลาบริเวณผา เช่น เบ็ดล่่าม ต่วง แห มอญยั้ง เบ็ดแขวน และพดกั้ง

21. ผาถ้ำ

ผาถ้ำ มีลักษณะเป็นกลุ่มหินผาอยู่ชิดกับแม่น้ำโขงฝั่งประเทศไทยมีความสวยงามจากกระแสน้ำที่กัดเซาะทำให้แก่งหินเป็นรูโพรง ในฤดูน้ำหลากบริเวณผาถ้ำจะมีระดับน้ำที่ลึก กระแสน้ำไหลแรงและวนเชี่ยวกราก ฤดูแห้งจะเห็นโพรงคล้ายๆถ้ำ

ปลาที่พบในบริเวณนี้ได้แก่ ปลาแค้ ปลากด และปลาเพี้ย

อุปกรณ์ที่ใช้ในการจับปลา สอด เบ็ด และมอญยัง

ตามตำนานเรื่องเล่าที่ชาวบ้านเชื่อกันว่า ในคืนวันเพ็ญจะมีแสงของลูกแก้วลอยออกมาจากผาถ้ำไปยังผาต่าง เวลาที่แสงของลูกแก้วจะเปล่งแสงลอยออกจากผาถ้ำจะไม่ค่อยแน่นอน ซึ่งคนหาปลาที่หาปลาบริเวณนี้ยืนยันเห็นแสงนี้ในช่วงเวลาประมาณตี1ถึงตี2

22. ผาด่าง

ผาด่าง มีลักษณะเป็นกลุ่มหินที่ส่วนด้านบนสุดของกลุ่มหินจะมีสีส้มของหินผาที่แตกต่างออกไป กลุ่มหินผาด่างตั้งอยู่ฝั่งประเทศลาว ตรงข้ามกับผาได บริเวณผาด่างจะมีต้นไคร้ขึ้นเรียงรายโดยรอบ ส่วนด้านข้างจะมีหาดทราย ก่อนถึงผาด่างจะเป็นคกหลวง

ปลาที่พบในบริเวณนี้ ได้แก่ ปลากุด ปลาคัง และปลาแค้ อุปกรณ์ที่ใช้ เบ็ด

23. ป่าไคร้บ้านแจมปอง (แห่งที่ 1)

ป่าไคร้หรือต้นไคร้ขึ้นตลอดแนว ริมฝั่งแม่น้ำริมฝั่งประเทศไทย บริเวณด้านบนของท่าเรือบ้านแจมปอง โดยมีสภาพริมฝั่งเป็นทรายและหิน ในฤดูแล้งต้นไคร้จะผลิแตกยอดและใบเขียวขจี ส่วนในช่วงน้ำหลาก ต้นไคร้จะจมอยู่ใต้น้ำเป็นระยะเวลา 3-4 เดือน ซึ่งคุณสมบัติพิเศษของต้นไคร้คือการที่ทนต่อน้ำท่วมได้เป็นระยะเวลานาน ช่วงน้ำท่วมแนวป่าต้นไคร้ก็จะเป็นหาอาหารของปลาขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งอาศัยของปลาขนาดเล็ก ชาวบ้านจะเข้าไปหาปลาขนาดเล็กและกุ้งบริเวณนี้ ด้วยอุปกรณ์ พดกึ่ง บั้งไม้ไผ่ มัดติดกับต้นไคร้ พดกึ่งเป็นเครื่องมือหากุ้งที่ตัดเอายอดของต้นไคร้มัดรวมกันแช่ไว้ในน้ำ โดยให้ครึ่งหนึ่งจมน้ำอีกครึ่งหนึ่งอยู่เหนือผิวน้ำ แช่ทิ้งไว้ 2-3 วัน หลังจากนั้นนำสวิงมาตักช้อนพดทั้งหมด แล้วเขย่าพด เอากุ้งและปลาที่เข้ามาอยู่อาศัยในพด

24. หนองเตา

แอ่งน้ำที่มีน้ำขังอยู่ในช่วงฤดูแล้ง มักเกิดขึ้นริมฝั่งโขง หนองน้ำมีความสำคัญ เป็นแหล่งเก็บกักน้ำ ในช่วงฤดูน้ำลด ชาวบ้านใช้พื้นที่ริมหนองน้ำในการทำเกษตร และหนองน้ำยังเป็นพื้นที่อาหารที่สำคัญของชาวบ้าน คือ เต่า (สาหร่ายน้ำจืด) ที่เกิดขึ้นในหนองน้ำที่เป็นน้ำนิ่ง นอกจากนี้ยังมีปลาขนาดเล็ก และ สัตว์น้ำ เช่น ปู หอย และกุ้ง อาศัยอยู่ ด้าน ริมขอบหนองน้ำจะมีพืชผักท้องถิ่น ชาวบ้านสามารถจับ ปลา สัตว์น้ำ พืชผักมาเป็นอาหารได้ ในช่วงฤดูน้ำลด ถึงเดือน มิถุนายน หลังจากนั้นเข้าสู่ฤดูน้ำหลาก น้ำ จะท่วมพื้นที่ทั้งหมด เชื่อมต่อเป็นแม่น้ำสายใหญ่ หนองน้ำที่พบมี 1 แห่งคือ หนองเตา อยุรภูมิฝั่งแม่น้ำโขง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

25. หาดหิน (ฝั่งลาว)

หาดหิน มีลักษณะเป็นหาดที่อยู่ติดริมแม่น้ำ หาดเกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวพัด พาเอาก้อนหินมารวมกันเป็นแนวบริเวณกว้าง ในฤดูน้ำแล้งหาดจะโผล่พ้นจากน้ำ เป็นแหล่งอาศัยของ นกต่างๆ เช่น นกแอ่นทุ่ง นกอีแจว นกกระแตหาค เป็นต้น ในช่วงฤดูน้ำหลาก หาดหินจะจมอยู่ใต้น้ำ กระแสน้ำในบริเวณหาดหินจะมากกระแสน้ำเชี่ยวแรง และยังเป็นแหล่งอาหารของปลาเพราะหาดหินจะเป็น แหล่งกำเนิดไค ซึ่งเป็นอาหารของปลากินพืช เช่น ปลาบอก ปลามะแปบ ปลาแกงและกุ่ม อูปรกรณ์ ที่ใช้ จับปลาบริเวณหาดหินได้แก่ มองไหล แห วอด มอง

26. ไม้งปลากด

ไม้งปลากด อยุรภูมิฝั่งประเทศไทยด้านท้ายแจมป้องกันน้อย บริเวณโดยรอบเป็นคิ่งน้ำโค้งไปตาม กระแสน้ำซึ่งกระแสน้ำบริเวณนี้ไหลไม่แรงมากนัก เนื่องจากเป็นแนวโค้งของตลิ่งและกลุ่มหินที่บังกระแสน้ำ ทำให้พื้นที่แห่งนี้เหมาะกับการหยุดพักของปลานานาชนิดในช่วงฤดูกาลอพยพของปลาที่จะเดินทางขึ้นไป ทางตอนบนของแม่น้ำโขงในช่วงฤดูน้ำหลาก ชนิดปลาที่พบมากที่สุดบริเวณนี้คือปลากด อูปรกรณ์ที่ใช้ จับปลาได้แก่ แหและ เบ็ด

27. ป่าไคร้บ้านแจมปอง (แห่งที่ 2)

ป่าไคร้หรือต้นไคร้ขึ้นตลอดแนวริมฝั่งแม่น้ำริมฝั่งประเทศไทย บริเวณด้านบนท้ายต่อลงมาจากฝั่ง
ปลากด ริมฝั่งบริเวณนี้เป็นแนวโค้งเข้าหาฝั่งมีสภาพริมน้ำเป็นทรายและหิน ในฤดูแล้งต้นไคร้จะผลิแตก
ยอดและใบเขียวชอุ่ม ส่วนในช่วงน้ำหลาก ต้นไคร้จะจมอยู่ใต้น้ำเป็นระยะเวลานาน 3-4 เดือน ซึ่งคุณสมบัติ
พิเศษของต้นไคร้คือการที่ทนต่อน้ำท่วมได้เป็นระยะเวลานาน ช่วงน้ำท่วมแนวป่าต้นไคร้ก็จะเป็นหาอาหาร
ของปลาขนาดใหญ่ และเป็นแหล่งอาศัยของปลาขนาดเล็ก ชาวบ้านจะเข้าไปหาปลาขนาดเล็กและกุ้ง
บริเวณนี้ ด้วยอุปกรณ์ พดกึ่ง และบังไม้ไผ่

28. ลั้งแจมปอง ลั้งมอ (จุดหาปลา)

พื้นที่แห่งนี้เดิมเป็นเพียงจุดพักของการไหลมอเท่านั้นยังไม่ได้มีการเพ็ยลั้ง (ทำความสะอาดจุด
ไหลมอโดยการเอาขอนไม้ใต้น้ำออก) บริเวณลั้งแห่งนี้เป็นที่ที่เหมาะสมแก่การไหลมอจับปลาเนื่องจาก
อยู่ใกล้กับปากแม่น้ำงาวที่ไหลลงแม่น้ำโขง เมื่อ 15 ปีที่แล้วคนหาปลาบ้านแจมปองได้ช่วยกันเพ็ยลั้ง
บริเวณนี้ใช้เป็นี่ไหลมอจับปลาขึ้น ในช่วงเริ่มต้นมีเรือหาปลา จำนวน 20 ลำ มีเพ็ยพัก 3 หลัง

ปัจจุบันบริเวณลั้งมอแจมปอง ได้มีการทำเขื่อนกันตลิ่ง แบบหินเรียง เป็นแนวยาวตลอดริมฝั่งแม่น้ำโขง
บริเวณนี้ยาวไปถึงบ้านห้วยลึก ส่งผลกระทบต่อพื้นที่หาปลา และแหล่งที่อยู่ของปลา เพราะมีการ
เปลี่ยนแปลงพื้นที่จากการก่อสร้างดังกล่าวจึงทำให้ปลาลดลง คนหาปลาก็ลดลงเช่นกัน

29. ปากน้ำงาว

แม่น้ำงาวอยู่บริเวณด้านท้ายลงมาจากลั้งบ้านแจมปอง โดยระบบนิเวศปากแม่น้ำมีความสำคัญ
ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก แม่น้ำงาว เป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขง ไหลผ่าน 4 ตำบลในเขตอำเภอเวียงแก่น
ไหลลงมาบรรจบกับแม่น้ำโขงที่บ้านแจมปอง ปากแม่น้ำงาวเป็นอีกจุดหนึ่งที่มีปลาชุกชุมมาก ในช่วงฤดูน้ำ
หลาก ชาวบ้านมักจะหาปลาโดยการตั้งจ้ำ (ยกยอ) ตรงบริเวณปากแม่น้ำ ปลาที่ขึ้นไปในแม่น้ำงาว ช่วง
ฤดูน้ำหลากจะอพยพเป็นฝูงขนาดใหญ่ คนหาปลาจึงเข้ามาหาปลาบริเวณนี้ด้วยการไหลมอ ปลาที่พบ
บริเวณปากแม่น้ำงาวได้แก่ ปลาเพี้ย ปลาแค้ ปลากด ปลาหวาน อุปกรณ์ที่ใช้จับปลา ได้แก่ มอญ
จ้ำ และ เบ็ด

30. ลั้งห้วยลึก ลั้งมอ (จุดหาปลา)

ลั้งบ้านห้วยลึก เดิมเป็นจุดจอดเรือและพื้นที่ไหลมอ บริเวณนี้มีลักษณะเป็นหาดหินยาว ประมาณ 200 เมตร พื้นท้องน้ำบริเวณนี้ราบเรียบง่ายต่อการไหลมอจับปลาชาวบ้านจึงใช้พื้นที่แห่งนี้ออกเรือไหลมอจับปลามาอย่างยาวนาน

ปัจจุบัน หาดหินบริเวณนี้หายไปเกือบทั้งหมด เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ริมฝั่งจากการทำเขื่อนกันตลิ่ง เหลือพื้นที่หาดหินบางส่วนเล็กน้อย ซึ่งการไหลมอจับปลาบริเวณนี้ทำได้ยากมากขึ้น และจับปลาได้น้อยลง ทำให้เรือหาปลาบ้านห้วยลึกบริเวณนี้เหลือเพียง 8 ลำเท่านั้นจากเดิมที่มีจำนวนมาก

31. ท่าเรือบ้านห้วยลึก จุดจอดเรือบ้านห้วยลึก

อดีตท่าเรือบ้านห้วยลึกเป็นเพียงท่าจอดเรือขนาดเล็กของชาวบ้านเพื่อการค้าขาย ขนส่งสินค้าเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ปัจจุบันได้รับการพัฒนาเป็นจุดผ่อนปรนชายแดนบ้านห้วยลึก โดยมีพ่อค้าแม่ค้าจากฝั่งไทยและลาว ทำการค้าขายและขนส่งสินค้ากันมากขึ้น นอกจากนี้ท่าเรือบ้านห้วยลึกยังเป็นพื้นที่จอดเรือโดยสารที่เดินทางไปเมืองหลวงน้ำทา ปากแบง และหลวงพระบาง ประเทศลาว

32. ดอนหัวตาด เกาะหัวตาด

ดอนหัวตาด เป็นดอนขนาดกลาง อยู่ริมฝั่งประเทศไทย ถัดลงไปจากคกกาด เป็นดอนทรายปนหินขนาดเล็ก โผล่พ้นน้ำในช่วงฤดูแล้ง ส่วนช่วงฤดูน้ำหลากจะจมอยู่ใต้น้ำ มีนกเข้ามาอยู่อาศัย หากิน ในช่วงฤดูแล้ง ชาวบ้านจะไหลมอตื้น หวานแหว่งดอนเพื่อจับปลาขนาดเล็ก

33. ท่าเรือบ้านดอนสวรรค์

ท่าเรือบ้านดอนสวรรค์ หรือบ้านด่านดินอยู่เยื้องๆกับบ้านห้วยลึก เป็นท่าเรือที่มีการค้าขายร่วมกันกับประเทศไทย และเป็นจุดรับผู้คนที่โดยสารทางเรือไปยังท่าเรือหมู่บ้านต่างๆในเขตประเทศลาว

34. ก้อนหม้อแกงตอง

ก้อนหม้อแกงตอง คือชื่อของกลุ่มแกงหินผา ขนาดใหญ่ที่อยู่รวมกัน ก้อนหม้อแกงตอง มีลักษณะเป็นจุดเด่นของบริเวณพื้นที่คือที่มีปลาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ชาวบ้านลงไปหาปลาก็มักจะเลือกไปหาปลาตรงบริเวณนี้เป็นอันดับแรก เพราะมีปลาชุกชุมเมื่อลงจับปลาบริเวณนี้ก็จะได้ปลาทุกครั้ง ในช่วงน้ำหลากจะมีกระแสน้ำไหลเชี่ยวเป็นอันตรายต่อการเดินเรือและการหาปลา ส่วนในช่วงฤดูแล้งพื้นที่แห่งนี้จะเป็นแหล่งทำมาหากินของชาวประมง ปลาที่พบในบริเวณนี้ได้แก่ ปลาแค้ ปลากด ปลา สะเมาะ อูปรกรณ์ที่ใช้จับปลา มองย้ง เบ็ดโจ้ และแห

35. คกส้มป่อย

คกส้มป่อย มีลักษณะเป็นเว้าบริเวณกว้างที่เว้าเข้าไปริมฝั่งประเทศลาว เกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำที่เชี่ยวแรง หอบเอาตะกอนทรายออกไป คกส้มป่อยเกิดจากกระแสน้ำที่ปะทะกับก้อนตาแหวน และก้อนหม้อแกงตอง ไหลหมุนวนอย่างรุนแรงจึงทำให้เกิดคกส้มป่อย ในช่วงฤดูแล้งจะมองเห็นระบบนิเวศแบบคกได้ชัดเจน ปลาที่พบในบริเวณคก ได้แก่ ปลามะแปบ ปลาสร้อย ปลากด และปลาแกด

36. คกสองห้อง (ฝั่งไทย)

คกสองห้อง มีลักษณะเป็นเว้าบริเวณกว้างที่เว้าเข้าไปริมฝั่งประเทศไทย เกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำที่เชี่ยวแรง หอบเอาตะกอนทรายออกไป คกสองห้องฝั่งไทยเกิดจากกระแสน้ำที่ปะทะกับแจมประทาย ไหลหมุนวนอย่างรุนแรงจึงทำให้เกิดคกสองห้องฝั่งไทยในช่วงฤดูแล้งจะมองเห็นระบบนิเวศแบบคกได้ชัดเจน ปลาที่พบในบริเวณคกสองห้องฝั่งไทย ในอดีตคือปลาฝามาและปลาฝาดอง ซึ่งปัจจุบันไม่พบเลยในพื้นที่แห่งนี้ มีเพียง ปลามะแปบ ปลาสร้อย ปลากด ปลาแกด

อูปรกรณ์ที่ใช้ ไช่ลั่น เบ็ดระวาง แห มอง และเบ็ด

37. คกสองห้อง (ฝั่งลาว)

คกสองห้องฝั่ง ลาว มีลักษณะเป็นเว้าบริเวณกว้างริมฝั่งประเทศลาว เกิดจากกระแสน้ำของกลุ่มหิน ผาก้อนคำที่ไหลเชี่ยวอย่างรุนแรงจึงเกิดการพัดพาของตะกอนทรายที่อยู่บริเวณริมฝั่งออกไปทำให้

เกิดเป็น คกสองห้องฝั่งลาว ในช่วงฤดูแล้งจะมองเห็นระบบนิเวศคกได้ชัดเจน ปลาที่พบในบริเวณคกสองห้องฝั่งลาว ได้แก่ ปลามะແປบ ปลาเกด ปลาแกด อุปรกรณ์ที่ใช้ แห มองฟู เบ็ด และ จ้ำ

38. คกทะเลาด

คกทะเลาด คกสองห้องฝั่งลาว มีลักษณะเป็นเว้าบริเวณกว้างริมฝั่งประเทศลาว เกิดจากกระแสน้ำของกลุ่มหิน ผาก่อนคำที่ไหลเชี่ยวอย่างรุนแรงจึงเกิดการพัดพาของตะกอนทรายที่อยู่บริเวณริมฝั่งออกไปทำให้เกิดเป็น คกทะเลาด ในช่วงฤดูแล้งจะมองเห็นระบบนิเวศคกได้ชัดเจน ปลาที่พบในบริเวณคกสองห้องฝั่งลาว ได้แก่ ปลามะແປบ ปลาเกด ปลาแกด อุปรกรณ์ที่ใช้ แห มองฟู เบ็ด และ จ้ำ

39. หาดหิน

หาดหิน มีลักษณะเป็นหาดที่อยู่ติดริมน้ำฝั่งประเทศไทย ถัดลงมาจากคกสองห้องฝั่งไทย หาดเกิดจากการพัดพาของกระแสน้ำที่ไหลเชี่ยวพัดพาเอาก้อนหินขนาดเล็กขนาดกลางมารวมกันเป็นแนวบริเวณกว้าง ในฤดูแล้งหาดจะโผล่พ้นน้ำ เป็นแหล่งอาศัยของนกต่างๆ เช่น นกแอ่นทุ่ง นกอีแจว นกกระแตหาด เป็นต้น ในช่วงฤดูน้ำหลาก หาดหินจะจมอยู่ใต้น้ำ กระแสน้ำในบริเวณหาดหินจะไหลเชี่ยวแรง เป็นแหล่งหาอาหารของปลาในช่วงฤดูแล้ง เพราะหาดหินคือแหล่งกำเนิดของ ไก ซึ่งเป็นอาหารของปลากินพืช เช่น ปลาบอก ปลามะແປบ ปลาแกง และ กุ้ง อุปรกรณ์ที่ใช้จับปลาบริเวณหาดหินได้แก่ มองไหลตื้น แห และ วอด

40. ป่าไคร้บ้านห้วยลึก

ป่าไคร้ มีลักษณะเป็นแนวต้นไคร้ที่เกิดขึ้นริมฝั่งประเทศไทยอยู่ระหว่างผาอึ้งและดอนห้วยโป่ง ต้นไคร้จะมีลักษณะพิเศษคือทนต่อน้ำท่วมในฤดูน้ำหลาก จะจมอยู่ใต้น้ำได้นานถึง 3-4 เดือน ในช่วงฤดูน้ำหลากแนวป่าไคร้จะจมอยู่ใต้น้ำ เป็นแหล่งอาหารและแหล่งอาศัยของปลาเล็กปลาน้อยนานาชนิด ในฤดูแล้งก็จะผลิใบเป็นพุ่มปกคลุมพื้นที่เป็นที่อยู่และที่ทำรังของนก เช่นนกกระยาง นกเป็ดน้ำ เป็นต้น

41. หางดอนคกหลวง

หางดอนคกหลวง คือ ลักษณะปลายสุดของกลุ่มหินและคอนทราย ที่เกิดขึ้นอยู่กลางแม่น้ำโขง อยู่ระหว่างแก่งขอนและหาดห้วยหมาก ริมฝั่งประเทศลาว ฝั่งพื้่นน้ำในช่วงฤดูแล้ง และจมอยู่ใต้น้ำช่วงฤดูน้ำหลาก

42. ดอนห้วยโป่ง

ดอนห้วยโป่ง มีลักษณะเป็นสันดอนทรายที่เกิดจากการพัดพาของตะกอนทรายที่ไหลมาตามลำน้ำสาขาแล้วมากองทับถมกันอยู่บริเวณปากแม่น้ำที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขง ดอนห้วยโป่งอยู่ริมฝั่งด้านประเทศไทย เป็นลำห้วยสาขาขนาดเล็ก ในช่วงฤดูแล้งสันดอนจะโผล่ให้เห็นได้ชัด และฤดูน้ำหลากสันดอนทรายเหล่านี้ก็จะหายไป ปลาที่พบได้ในบริเวณนี้ได้แก่ ปลา มะเข็บ ปลา แกด และปลากด อุปกรณ์ที่ใช้จับปลา มองฟู่ แห และเบ็ด

43. หาดห้วยหมาก

หาดห้วยหมาก มีลักษณะเป็นหาดทรายที่เกิดจากการพัดพาตะกอนทรายของลำน้ำสาขามาทับถมตรงบริเวณที่แม่น้ำสาขาไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขง ห้วยหมากเป็นลำห้วยสาขาขนาดเล็กฝั่งประเทศลาว ในช่วงฤดูแล้งบริเวณหาดจะเป็นจุดหาปลาของชาวบ้าน

44. หางดอนผาชัน

หางดอนผาชัน มีลักษณะเป็นปลายสุดของกลุ่มหินและคอนทรายที่เกิดขึ้นกลางแม่น้ำโขง มีกลุ่มแก่งหินรายล้อมบริเวณโดยรอบ หางดอนผาชันเป็นจุดแบ่งแม่น้ำโขงออกเป็น 2 ล่องน้ำ ด้านหนึ่งติดกับฝั่งประเทศไทย และอีกด้านติดกับฝั่งประเทศลาว หางดอนผาชันมีลักษณะคล้ายๆกับเกาะกลางลำน้ำโขง เนื่องจากเกาะกลางแม่น้ำจะมีกระแสน้ำไหลเชี่ยวและไม่ค่อยมีอาณาบริเวณมากนัก ชาวบ้านจึงเรียกตามภูมินิเวศ ว่าหางดอน ซึ่งหางดอนแห่งนี้ตั้งอยู่ใกล้ผาชันจึงเรียกว่า หางดอนผาชัน

ฤดูน้ำหลาก แม่น้ำโขงจะท่วมกลุ่มหินและกระแสน้ำเชี่ยวกรากรุนแรงมาก ส่วนฤดูแล้งกลุ่มหินและคอนทรายก็จะโผล่ขึ้นมาเหนือน้ำ ปลาที่พบบริเวณนี้ได้แก่ ปลาเพี้ย ปลาแค้ ปลาถด และปลายอน

อุปกรณ์ที่ใช้ มองยั้ง และเบ็ด

45. คกหลวง (ฝั่งไทย)

คกหลวง คือบริเวณเว้ากว้างที่เกิดจากการหมุนวนของกระแสน้ำ จึงทำให้เกิดหลุมน้ำเป็นบริเวณกว้าง และอีกปัจจัยหนึ่งของการเกิด คก คือ ฝาย เมื่อกระแสน้ำปะทะกับฝายทำให้เกิดเป็นกระแสน้ำวนบริเวณใกล้ๆ พัดเอาตะกอนทรายออกไปจนเกิดเป็นหลุมลึกและเว้าเข้ามาริมฝั่งประเทศไทย กลุ่มหินฝายที่ทำให้เกิดคกหลวงฝั่งไทยคือ ฝายชัน และหินคอกม้า

ในฤดูน้ำหลาก บริเวณหลวง จะมีปวก หรือฟองน้ำที่เกิดจากการพัดพาของตะกอนดินทรายที่ไหลมากับกระแสน้ำ ที่สำคัญปวก หรือฟองน้ำเหล่านี้มีเศษพืช แมลง ต่างๆติดมาด้วย ไหลวนอยู่ในพื้นที่คก เศษพืชและแมลงต่างๆเหล่านี้เป็นอาหารของปลานานาชนิด เช่น ปลาค้าว ปลาแกง ปลาดังแดง ปลาสวาด ปลาหว่า ปลาเพี้ย ปลาแกง ปลาจอก ปลามาง และปลามะแปบ เป็นต้น ในช่วงฤดูแล้งคกหลวงก็จะเป็นที่อยู่อาศัยกินของปลา

46. คกหลวง (ฝิ่งลาว)

คกหลวง คือบริเวณเว้ากว้างที่เกิดจากการหมุนวนของกระแสน้ำ จึงทำให้เกิดหลุมน้ำเป็นบริเวณกว้าง และอีกปัจจัยหนึ่งของการเกิด คก คือ ผา เมื่อกระแสน้ำปะทะกับผาทำให้เกิดเป็นกระแสน้ำวนบริเวณใกล้ๆ พัดเอาตะกอนทรายออกไปจนเกิดเป็นหลุมลึกและเว้าเข้ามาริมฝิ่งประเทศลาว กลุ่มหินผาที่ทำให้เกิดคกหลวงฝิ่งลาว คือ ผาชัน และหินคอกม้า ด้านฝิ่งประเทศไทยที่เปลี่ยนกระแสน้ำให้หมุนวนไปทางริมฝิ่งประเทศลาวปะทะกับผาด่าง ทำให้เกิดคกหลวงฝิ่งลาว คกหลวงฝิ่งลาวจะมีขนาดใหญ่มากกว่าคกหลวงฝิ่งไทย

ในฤดูน้ำหลาก บริเวณหลวง จะมีปวก หรือฟองน้ำที่เกิดจากการพัดพาของตะกอนดินทรายที่ไหลมากับกระแสน้ำ ที่สำคัญปวก หรือฟองน้ำเหล่านั้นมีเศษพืช แมลง ต่างๆติดมาด้วย ไหลวนอยู่ในพื้นที่คก เศษพืชและแมลงต่างๆเหล่านั้นเป็นอาหารของปลานานาชนิด เช่น ปลาค้าว ปลาแกง ปลาดังแดง ปลาสรวย ปลาหว่า ปลาเพี้ย ปลาแกง ปลาจอก ปลามาง และปลามะแปบ เป็นต้น ในช่วงฤดูแล้งคกหลวงก็จะเป็นที่อยู่อาศัยหากินของปลา

เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา

การเริ่มต้นจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาและระเบียบข้อห้ามของชุมชน

วันที่ 6 สิงหาคม 2544 ทางคณะกรรมการหมู่บ้านได้ไปศึกษาดูงาน ที่หมู่บ้านในลุ่มน้ำน้ำอิง เรื่อง การจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาของหมู่บ้านน้ำแพร่และ บ้านปากอิงใต้ หลังจากดูงาน ได้มีการนำเรื่องเข้าประชุมหารือหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี 2544-2547 รวมการประชุมหารือร่วมกับชาวบ้าน 3 ครั้ง กว่าจะได้มีการตกลงร่วมกันทั้งชุมชน เนื่องจากพื้นที่ ที่จะประกาศเป็นเขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์ปลา เป็นพื้นที่หาปลาของชาวบ้านและมีการถกเถียงกันอยู่บ่อยครั้งว่า หาก กันพื้นที่เป็นเขตอนุรักษ์ จะส่งผลกระทบต่อคนหาปลา ด้วยเหตุผลและการประชุมหารือเป็นที่เข้าใจร่วมกันทั้งหมดจึงตกลงจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา บ้านห้วยลึก

วันที่ 1 มกราคม 2547 การจัดประชุมหมู่บ้านเรื่องการจัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง ชาวบ้านทุกคนมีมติ ให้จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ห้ามมิให้ผู้ใดจับปลาในบริเวณที่กำหนด โดยกำหนดจุดเริ่มต้นที่ทำเรือจุดผ่อนปรนหรือก่อนหม้อแกงต้อง ถึงห้วยปลาทั้ง รวมความยาวตลอดริมแม่น้ำโขงฝั่งประเทศไทยบ้านห้วยลึก 300 เมตร ความกว้างออกจากฝั่ง 15 เมตร โดยมีการจัดทำสัญลักษณ์เชือกผูกด้วยผ้าสีเหลือง และธง

จัดทำกิจกรรมสืบชะตาแม่น้ำและพิธีทำบุญเขตอนุรักษ์และปล่อยปลา โดยชาวบ้านห้วยลึก ร่วมกับ องค์การบริหารงานส่วนตำบลม่วงยาย เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง – ล้านนา และประมงอำเภอ ร่วมจัดกิจกรรม ซึ่งก่อนการจัดกิจกรรมได้มีการชี้แจง

ประชาสัมพันธ์ โดยทำหนังสือชี้แจงไปยังนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ในฝั่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ส่วนในเขตพื้นที่อำเภอเวียงแก่น ใช้วิธีการชี้แจงผ่านเวทีประชุมผู้นำระดับอำเภอ

14 ปี เขตอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำจืด

ตลอดระยะเวลาที่จัดทำเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา ไม่มีผู้ใดละเมิดข้อตกลง

- 1.ห้ามมิให้ผู้ใดจับปลาในเขตอนุรักษ์โดยเด็ดขาด ในกรณี ใช้อุปกรณ์ มอ ง แห สอด เบ็ด ปรึบ 500 – 2,000 บาท พร้อมยึดอุปกรณ์ทุกอย่าง
- 2.ในกรณีใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า ระเบิด อวน ปรึบ 1,000 – 10,000 บาท และยึดอุปกรณ์ทุกอย่างพร้อมส่งดำเนินคดี
- 3.ถ้าเป็นคนในหมู่บ้านจะถูกปรับสองเท่าที่กำหนด

ผลสำเร็จที่เกิดขึ้น คือมีปลาจำนวนมากเข้ามาอยู่อาศัยในเขตอนุรักษ์ ซึ่งเป็นปลาธรรมชาติที่เข้ามาเอง โดยสังเกตจากตัวปลาที่ว่ายไปมาในพื้นที่เขตอนุรักษ์ ซึ่งชาวบ้านบางส่วนได้ซื้ออาหารปลาแบบลอยชนิดเม็ดมาวางให้ปลาในจุดดังกล่าว ปลาที่พบได้แก่ ปลาสะเป้าก ปลากรด ปลาปีกแดง ปลาตะเพียนทอง ปลาใน ปลาสร้อย และปลามะแบบ เป็นต้น ด้านปลาขนาดใหญ่ที่อยู่ใต้น้ำชาวบ้านไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ซึ่งชาวบ้านยืนยันมีปลามากขึ้น จากที่ชาวประมงสามารถจับปลาต่างๆ ที่อยู่รอบเขตอนุรักษ์ได้มากขึ้น

ข้อกังวลของชาวบ้าน ปัจจุบันได้มีโครงการสร้างเขื่อนกันตลิ่งบริเวณเขตอนุรักษ์พันธุ์ปลา การก่อสร้างได้รบกวนปลา จนเหลือปลาขึ้นมาให้เห็นน้อยลง รวมถึงระบบนิเวศริมฝั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งหมด จากเดิมมีพืชและต้นไม้ท้องถิ่น ดอนทราย หาดหิน และก้อนหินผา ปัจจุบันเป็นกล่องตาข่ายหินทั้งหมด ปลาจึงไม่มีที่อยู่อาศัยตามลักษณะธรรมชาติแบบเดิม

ข้อกังวลเขื่อนปากเบง

การเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศแม่น้ำโขงและประมงพื้นบ้านหมู่บ้านแจมป็อง จากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงตอนบนในประเทศจีน

ผลกระทบต่อระบบนิเวศ

ผลกระทบจากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงตอนบนในประเทศจีน ทำให้ระดับน้ำขึ้นลงผิดปกติ ด้วยเหตุนี้ จึงส่งผลทำให้ระบบนิเวศในแม่น้ำโขงได้รับผลกระทบด้วย ถึงแม้ระบบนิเวศแต่ละจุดจะยังคงอยู่แต่รูปร่างลักษณะ ขนาด และระดับความอุดมสมบูรณ์เปลี่ยนแปลงไปมากอย่างเห็นได้ชัด เช่น ฝายเปิด ระดับน้ำที่ขึ้นลงผิดปกติทำให้ชาวบ้านไม่สามารถไปยกยอ ไล่เบ็ด หรือเก็บโก ได้ตลอดในช่วงฤดูน้ำลด ซึ่งเป็นช่วงที่สร้างรายได้เสริมให้กับชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ชาวบ้านจะลงไปเก็บโกหรือยกยอได้เพียงบางวันเท่านั้น ขึ้นอยู่ที่ระดับการขึ้นลงของน้ำ หากโกเป็นหาดที่ชาวบ้านมาเก็บโกได้ตลอดในช่วงฤดูน้ำลดในปลายฤดูหนาว บ้างก็มาเก็บเพื่อนำไปประกอบอาหาร บ้างก็เก็บเพื่อนำไปขายเป็นโกสดและแปรรูปขาย แต่ปัจจุบันชาวบ้านไม่สามารถไปเก็บโกได้อย่างเคย เพราะระดับน้ำที่ขึ้นๆลงๆทำให้โกไม่เกิดตามธรรมชาติและระดับน้ำที่ท่วมสูงก็เป็นอุปสรรคในการเดินลงไป “จกโก” (เก็บโก) ดอนกว้างมีอัตราการไหลของน้ำที่แรงขึ้นและมีระดับที่ผิดปกติทำให้ออนกว้างมีขนาดลดลงจากเดิม ในช่วงฤดูน้ำลดดอนกว้างจะมีทรายสูงเกือบ 2 เมตร และยาวกว่า 1 กิโลเมตร แต่ปัจจุบันความยาวหาดเหลือเพียง 200-300 เมตร เรียบไปกับแม่น้ำโขงชาวบ้านไม่สามารถลงไปเล่นน้ำในช่วงเทศกาลสงกรานต์บริเวณดอนแห่งนี้ได้อย่างเคยเนื่องจากขนาดของดอนที่เล็กลง

ผลกระทบต่อประมงพื้นบ้าน

ช่วงเดือนมกราคม – พฤษภาคมเป็นช่วงเดือนที่บ้านแจมป็องจะเริ่มคึกคักกับการประมงพื้นบ้าน ลั้งหาดโกและลั้งปากขาว บ้านแจมป็องจะเต็มไปด้วยคนหาปลาที่มาต่อคิวเพื่อออกไปไหลมอ แต่ปัจจุบันแม้จะเป็นฤดูหาปลาแต่ก็มีเพียงชาวบ้านประปรายเท่านั้น ในช่วง 5 – 6 ปีที่ผ่านมาแม่น้ำโขงมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด อัตราการไหลและระดับการขึ้น-ลง ของแม่น้ำโขงไม่เป็นไปตามธรรมชาติ สาเหตุอันเนื่องมาจากการสร้างเขื่อน ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศและพันธุ์ปลาในแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ชาวประมงพื้นบ้านพึ่งพาตลอดในช่วงฤดูหาปลา ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับระบบนิเวศและพันธุ์ปลาส่งผลมาถึงชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน แม้การประมงในช่วงฤดูหาปลาจะเป็นอาชีพเสริม แต่มันสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี การลงทุนในแต่ละปีที่ได้เกินคุ้ม ทำให้ชาวบ้านลงทุนทุกฤดูการหาปลา แต่ปัจจุบันน้ำที่มีระดับการขึ้น-ลงที่ผิดปกติทำให้ชาวประมงพื้นบ้าน บางรายไม่ยอมเสี่ยงที่จะลงทุนหรือเลิกทำการประมงไปเลย จากเดิมที่ลงไปไม่นานก็จะได้ปลาติดมือมาเกือบทุกครั้ง แต่

ปัจจุบันสิ่งที่ติดมากับมองไม้ไผ่ปลาแต่เป็นขนไม้หรือเศษขยะที่ลอยมากับน้ำเมื่อหาปลาไม่ได้จึงทำให้
รายได้เสริมจากการประมงพื้นบ้านตรงนี้ขาดหายไป

แม่จันทร์ดี ชัยวงศ์ (บ้านแจมปอง)¹

คำบอกเล่าของแม่จันทร์ดี ชัยวงศ์ ชาวบ้านแจมปองที่หาอยู่หากินกับแม่น้ำโขงมาตั้งแต่เด็ก ทำให้
เห็นภาพอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของแม่น้ำโขงต่อการหาอยู่หากินของชาวบ้าน ซึ่งปัจจุบันมันเปลี่ยนไป
และสร้างความเดือดร้อนอย่างมาก “แม่เป็นคนไม่ชอบอยู่บ้านชอบหาอะไรที่สนุกๆทำตั้งแต่สมัยยังเด็กแม่ก็
จะชอบลงมาที่น้ำโขงมาเล่นน้ำบ้างมาหาปลาบ้าง ช่วงเดือนหนึ่งถึงเดือนสามเป็นช่วงที่ไถออกจะออกเยอะ
มาก แม่ก็จะลงไปจกไถวันหนึ่งไปสองครั้งตอนเช้ากับตอนเย็น ลงไปแต่ละครั้งก็จะได้ไถมากทำกับข้าวตอน
เช้า ตอนเย็น ถ้าวันไหนได้เยอะแม่จะเอามาล้างแล้วก็เอาไปขายถ้าวันไหนไม่ได้ขายไถสดก็จะทำไถน้ำฆ่า
ขาย ขายที่หมู่บ้านบางครั้งก็เอาขึ้นไปขายที่บ้านแม่ บ้านย่า ผาแล ผาตั้ง บางครั้งแม่ลงไปน้ำโขงก็จะลง
มาใส่เบ็ดได้ปลาตบ้าง ปลาแกงบ้าง แต่เบ็ดนี้ต้องใส่ช่วงน้ำแห้งนะเพราะช่วงน้ำขึ้นปลามันไม่กินเบ็ด ตรง
ดอนกว้าง หาดไถ คนลงไปหาปลาเยอะช่วงน้ำลด ดอนมันจะยื่นออกไปเกือบถึงริมฝั่งประเทศลาว ถ้าวัน
ไหนแม่ได้ลงไปหาดไถหรือดอนกว้างแม่ก็จะเอามองไปปล่อย ช่วงน้ำขึ้นเดือน 5-6 แม่จะลงไปหากุ้งเป็นกุ้ง
ฝอยกุ้งตัวใหญ่ก็มี ปลาตัวเล็กจะเยอะมากช่วงน้ำขึ้นมาเป็นฝูงเลยแม่ก็จะลงไปยกยอ เมื่อก่อนคนยกยอคน
หาปลาเยอะ อยากรู้อะไรปลาก็ลงมาน้ำโขงลงมากก็ได้กินตลอด อย่างแม่ก็ลงมาเกือบทุกวัน มากยกยอ
บางครั้งก็ได้น้อยบางวันก็ได้เยอะ ลงมาครั้งละ 1-2 ชั่วโมงก็ได้ปลาแล้วไม่ได้ลงมานาน วันไหนหาปลาได้
เยอะก็จะมาทำแด้ปลาหรือไม้ก็ปลาส้มขาย ขายห่อละ 10 บาท ขายในหมู่บ้านนี้แหละ ตรงตลาดเล็กๆที่
อยู่กลางหมู่บ้าน”

“เรื่องที่เขาสร้างเขื่อนแม่ได้ยินเมื่อ 5-6 ปีที่แล้ว เห็นน้ำโขงเปลี่ยนไปเยอะเวลาจะขึ้นก็ขึ้นเร็วเวลา
จะแห้งก็แห้งเร็ว ปลานี้ก็หายไปเลย เวลาปลามันมาวางไข่ น้ำก็ขึ้นเร็วเวลาแห้งก็แห้งเร็ว ไข่ปลามันก็ตาย
ตรงดอนกว้าง หาดไถ ก็ไม่มีคนลงไปหาปลาแล้วมันไม่เป็นดอนเหมือนแต่ก่อนหาปลาที่ไม่ได้มันก็เลยไม่มี
ใครลงไปหา”

¹ เอกสารอ้างอิง

พัฒนานิพนธ์ เรื่องการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศแม่น้ำโขงและประมงพื้นบ้านหมู่บ้านแจมปอง จากการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำโขงตอนบนในประเทศจีน : นางสาวอุการวรรณ แสงกาศ นิลิตติศ
ประสบการณัฒาจากพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ข้อกังวลต่อเขื่อนปากแบง เขื่อนตอนล่างในประเทศลาว

โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำปากแบงประกอบด้วย เขื่อนคอนกรีต โรงไฟฟ้า ประตูระบายน้ำ ประตูเรือสัญจรแบบยกขึ้นลงให้เรือสินค้าและเรือท่องเที่ยวแล่นผ่าน และทางปลา กว้างประมาณ 15 เมตร ยาวประมาณ 1,000 เมตร โดยโรงไฟฟ้าจะมีกำลังผลิต 912 เมกกะวัตต์ ตัวเขื่อนตั้งอยู่บนแม่น้ำโขงสายประธานที่เมืองปากแบง แขวงอุดมไซ ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว ห่างไปทางตอนบนของเมืองปากแบง เขื่อนจะก่อสร้างลงไปทางใต้ของแก่งผาได อำเภอย่างกัน จังหวัดเชียงราย ระยะห่างประมาณ 97 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอย่างกันประมาณ 125 กิโลเมตร ไฟฟ้าที่ผลิตได้ราว 90% จะส่งขายให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย จำนวนที่เหลือจะใช้ภายในประเทศลาว

นายทองสุข อินทวงค์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านห้วยลึก

“ตอนนี้สิ่งที่เราเผชิญอยู่ทุกวันนี้คือ ระดับน้ำโขงขึ้นลงไม่ปกติจากเขื่อนในจีน การเพิ่มขึ้นแค่ ๑ เมตร หรือ ๕๐ เซนติเมตร ก็ส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิตอย่างมหาศาลแล้ว ยังต้องมาเจอเขื่อนปากแบงตอนล่างอีก”

“ บ้านห้วยลึกเป็นหมู่บ้านแรกที่จะได้รับผลกระทบ จากโครงการสร้างเขื่อนปากแบง ผลกระทบและข้อกังวลของชาวบ้าน จากโครงการสร้างเขื่อนปากแบง ตามขนาดของข้อมูล สันเขื่อนสูง 340 เมตร ซึ่งระดับความสูงบ้านห้วยลึก เป็นบ้านแรกที่จะได้รับผลกระทบ ระดับอยู่ที่ 315 เมตร ถ้าสันเขื่อน ระดับน้ำสูงอยู่ที่ 340 เมตร อะไรจะเกิดขึ้น อันนี้คือข้อกังวลของพี่น้องชาวบ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียงในอำเภอย่างกันรวมไปถึงอำเภอย่างกัน ตอนนี้ทางชุมชน หมู่บ้านไม่ได้รับข้อมูล จริงๆว่าการสร้างเขื่อน ถ้าเกิดความเสียหาย น้ำท่วมจริง ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบ ประเทศลาวจะซัดใช้ใหม่เพราะเป็นโครงการเขื่อนที่สร้างในประเทศเขา เขาซัดใช้ค่าเสียหายยังไง ถ้ามันท่วมเราท่วม บ้านเราคือผู้ได้รับผลกระทบความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างถาวร ไม่ใช่ท่วมวันสองวันแล้วหายไป ตรงนี้มันคือปัญหาหลัก มันเป็นผลกระทบอีกอย่าง คือระบบนิเวศธรรมชาติ บ้านผมที่อำเภอย่างกัน น้ำเอ่อจากเขื่อนขยະในแม่น้ำโขง ลอยมาเยอะมาก ถ้าน้ำไม่ไหลผ่านมันจะไปไหน เต็มแม่น้ำโขง สารเคมีมากมายจะอยู่ที่นี้ ผลกระทบก็จะตามมาระบบวิถีชีวิตของชุมชน โรคภัยไข้เจ็บ ตามมาทั้งหมดอยากจะฝาก ให้ไปทบทวนเรื่องการสร้างเขื่อน หลายท่านบอกว่า เป็นระบบน้ำล้น ถึงจะเป็นน้ำล้นแต่ก็ยกกักน้ำ ให้อยู่ในระดับที่สูงเพื่อผลิตไฟฟ้า ใครจะยืนยันได้ว่าไม่มีผลกระทบ หรือว่ารอให้ผลกระทบมันเกิดค่อยแก้ไขหรือเปล่า มันเป็นข้อกังวลของพ่อแม่พี่น้องที่จะสูญเสียที่ทำมาหากิน รัฐบาลไทยจะเยียวยาทุกปีหรือไม่ จะหาที่ใหม่มาให้คงไม่เหมือนเดิม ทุกสิ่งทุกอย่างมันจะหายไป การสร้างเขื่อนใครได้ประโยชน์ถึงแม้จะสร้างในลาวก็จริงแต่การซื้อไฟฟ้าเข้าประเทศไทย ขายให้คนไทยทั้งที่ปริมาณไฟฟ้าก็ไม่ขาดแคลน การสร้างเขื่อนจะส่งผลกระทบต่อเสียหายอย่างยิ่งใหญ่ต่อพี่น้องประชาชน น่าจะทบทวน นำไปพูดคุยอย่างไม่ใช่ว่าท่วมแล้วมาแก้ปัญหาในภายหลัง หลายท่านคงจะคิดภาพออก มองภาพออก ทางรัฐบาลส่งเสริมการท่องเที่ยว ทั้งทางน้ำและทางบก การท่องเที่ยวข้าม

พรมแดน เรือท่องเที่ยวจะไปได้ยังไงถึงแม้จะมีลิฟท์เรือ การใช้ลิฟท์เรือยกขึ้นยกลง เพราะว่าเรือต้องผ่านตลอด ต้องมีค่าใช้จ่าย ผมเป็นชาวบ้าน เรื่องวิถีชีวิต ของชาวบ้าน ทางวิชาการก็ควรจะเข้าใจ ไม่ใช่ว่าการออกแบบมาแล้วชาวบ้านจะเชื่อไปหมด บางครั้งเขาก็ยืนหยัดได้ด้วยตัวเอง เขาอยากอยู่ตามวิถีชีวิต ไม่อยากให้ปรับปรุง ไม่อยากให้ใครมาทำอะไรกับแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลัก ของนานาชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำโขง ที่มีประเทศไทยเป็นสมาชิก และมีสิทธิมีเสียงแต่เขาก็ไม่ฟังเรา แล้วท่านเป็นสมาชิกได้อย่างไร อย่างน้อยต้องมีการทบทวนเรื่องผลกระทบต่างๆเป็นไปได้นั้นใหม่การสำรวจการวิจัยผลกระทบทางด้านการระเบิดเกาะแก่ง ในต้นน้ำ ตั้งแต่ประเทศจีนถึงสามเหลี่ยมทองคำ เชียงแสน การสร้างเขื่อนทำไมไม่มาทำวิจัยและสำรวจดูว่าหลังจากการสร้าง เสร็จมันส่งผลกระทบต่อชุมชนอะไรบ้าง ตรงนี้มันแน่ชัด หลายท่านได้พูดน้ำขึ้นลงไม่เป็นปกติ 10 กว่าวันก่อน เรือชาวบ้านไหลไปจำนวนมาก เพราะการปล่อยน้ำมาจากเขื่อน มาถึงตอนกลางคืน ต้องเสียเงินเสียทองไปไถ่เรือคืนมา ถ้าสร้างเขื่อนปากแบง อำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น ซึ่งอยู่ใกล้ฤดูฝนถ้าเขาปิดเขื่อนปากแบง ทางตอนบนเขื่อนจีนปล่อยน้ำลงมา แลวน้ำจะอยู่ในอ่างถ้าหนีไม่ทันก็ตาย การปิด-เปิด เมื่อก่อนได้รับทราบข่าวจากทางพี่น้องชาวบ้านด้วยกันเองเงินจะปิดน้ำ เพื่อซ่อมเขื่อนทางหมู่บ้านใกล้เคียงผมก็ได้ประชาสัมพันธ์ ให้ย้ายแพ ย้ายเรือลงต้ำน้ำลงที่เดียว 2-3 เมตร หลังจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงวันนี้ไม่เคยทราบล่วงหน้าเลยว่าน้ำจะขึ้น - น้ำจะลงวันไหนเมื่อไหร่ ถ้ามีเขื่อนตอนล่างอีกหนึ่งแห่งอย่างเขื่อนปากแบงที่อยู่ตอนล่างบ้านเรา ใครจะเป็นผู้รับผิดชอบการแจ้งข่าว ผมคิดว่าทางกรมน้ำก็ยังไม่ทราบเลย ผมเป็นคนหนึ่งที่เช็คระดับให้กับกรมน้ำอยากฝากทางคณะกรรมการด้วยว่า ถึงแม้จะมีแค่สองอำเภอ ที่ได้รับผลกระทบขอความเป็นธรรมด้วยนะครับ ไม่อยากเห็นที่เดียวถ้าท่วม แล้วจะชดเชยให้ จะดูแลให้ ไม่อยากได้แบบนั้นครับ เพราะว่าเรื่องนี้จะอยู่ชั่วลูกชั่วหลาน ในอนาคตลูกหลานเราจะไปอยู่ที่ไหน มีอย่างเดียวครับ ปลุกเรือแพอยู่กลางน้ำเท่านั้นแหละครับ ในตอนนี้สิ่งที่เราเผชิญอยู่ทุกวันนี้คือ ระดับน้ำโขงขึ้นลงไม่ปกติจากเขื่อนในจีน การเพิ่มขึ้นแค่ ๑ เมตร หรือ ๕๐ เซนติเมตร ก็ส่งผลกระทบต่อการค้าทางชีวิตอย่างมหาศาลแล้ว

ชาวบ้านจึงกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของชาวบ้านมากเพราะที่ผ่านมามีเขื่อนในจีนและทำให้ระดับน้ำขึ้นลงไม่เป็นธรรมชาติอยู่แล้ว และที่ผ่านมาก็ไม่มีการแจ้งผลการศึกษาและชี้แจงให้ละเอียดว่าเกิดขึ้นได้อย่างไรและจะแก้ไขอย่างไร แต่ปรากฏว่าครั้งนี้กลับจะสร้างเขื่อนทางตอนล่างอีก ทำให้พื้นที่ที่อยู่ตรงกลางระหว่างเขื่อนของจีนและในประเทศลาว ซึ่งหากเขื่อนปากแบงเก็บน้ำสูงถึง 346 เมตร จะท่วมหมู่บ้าน 10 กว่าหมู่บ้านไปจนถึงปากแม่น้ำอิงและเข้าไปยังพื้นที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย อีกด้วย

ตอนนี้ชาวบ้านยังไม่รู้ว่าเขื่อนจะสร้างเมื่อไหร่ การกักเก็บน้ำของเขื่อนอยู่ที่ระดับใด มีข้อมูลอีกมากมายที่ชาวบ้านไม่รู้ ผมได้คุยกับชาวบ้านทางลาวบางคนแล้วให้ฟังถึงเรื่องถูกย้ายหมู่บ้าน ยังไม่รู้ถูกย้ายเมื่อไหร่ ย้ายที่บ้าน แต่ก็กังวลพอสมควร เพราะบางครอบครัวมีที่ทำกินใกล้กับบ้านที่อาศัยอยู่ ไม่อยากย้ายแต่ว่าเขาไม่มีสิทธิ์เลือก การตั้งหมู่บ้านมานานนับร้อยปีทุกคนมีบ้านถาวร ถ้าเกิดวันหนึ่งชาวบ้านต้องย้าย

ที่อยู่ไม่แน่ใจว่าทางการจะจัดการและประเมินการเยียวยาอย่างไรกับพี่น้องคนลาว รวมถึงการสูญเสียสิ่งต่างๆที่จะเกิดขึ้นกับชาวบ้านห้วยลึก ชาวบ้านคนหาปลา ชาวบ้านริมแม่น้ำโขงประเทศไทย ”

บทสรุป

งานวิจัยชาวบ้านความรู้ท้องถิ่นระบบนิเวศพรมแดนไทย-ลาวตอนบน แจมป๋อง-ห้วยลึก จัดทำโดยชาวบ้าน บ้านแจมป๋อง ตำบลหล่ายงาว และ บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ซึ่งตั้งชุมชนอยู่ริมฝั่งแม่น้ำโขงพรมแดนไทย-ลาวตอนบนในประเทศไทย เป็นหมู่บ้านสุดท้ายก่อนที่แม่น้ำโขงจะไหลเข้าสู่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

งานวิจัยชาวบ้าน ในครั้งนี้ใช้แนวทางในการทำวิจัยโดยมีชาวบ้านบ้านห้วยลึก เป็นนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยสมาคมแม่น้ำเพื่อชีวิตเป็นผู้จัดกระบวนการและอำนวยความสะดวกจัดประชุมเก็บข้อมูลภาคสนาม และเรียบเรียงเนื้อหา ตลอดระยะเวลาทำงานวิจัย 1 ปี เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2560 ถึงเดือนเมษายน 2561 งานวิจัยชาวบ้านได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเรื่องระบบนิเวศ ประวัติศาสตร์ ความเชื่อท้องถิ่น และความรู้ท้องถิ่น โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำวิจัยตั้งแต่ท่าเรือข้ามฝากบ้านแจมป๋อง ตำบลหล่ายงาว อำเภอเวียงแก่น ถึงแก่งผาได บ้านห้วยลึก ตำบลม่วงยาย อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในประเด็น ข้อมูลหมู่บ้านและความสัมพันธ์ไทย-ลาว บ้านห้วยลึก แจมป๋อง ความสำคัญของนิเวศต่อชุมชนสองฝั่งโขง รายละเอียดชื่อระบบนิเวศ การแบ่งประเภทระบบนิเวศตามความรู้ท้องถิ่น ตำนานเรื่องเล่าและความเชื่อท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับหิน ผา เกาะ แก่งต่างๆ เพื่ออธิบายความสลับซับซ้อนของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมของชุมชนที่ตั้งอยู่บนฐานของระบบนิเวศบริเวณดังกล่าว นอกจากนี้ยังกล่าวถึงข้อกังวลของชาวบ้าน ในด้านผลกระทบทำynnน้ำและข้อกังวลต่อการพัฒนาบนแม่น้ำโขงตอนล่าง

ผลการศึกษาพบว่า แม่น้ำโขงบริเวณพรมแดนไทย-ลาวช่วงบ้านแจมป๋องถึงแก่งผาได บ้านห้วยลึก มีระบบนิเวศ 7 ระบบ คือ 1.ผา 2.คก 3.ดอน 4.หาด 5.แจม 6.หนอง และ 7.ริมฝั่ง ระบบนิเวศย่อยเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการขึ้น-ลงของแม่น้ำโขง ที่มีความต่างกันระหว่างฤดูน้ำลดและฤดูน้ำหลากประมาณ 15 เมตร ระบบนิเวศที่หลากหลายเป็นที่อยู่อาศัย หากินและวางไข่ของปลานานาชนิด โดยมีจุดลั้งหาปลา 3 แห่ง คือลั้งแจมป๋อง ลั้งห้วยลึก และลั้งง้าย ผาได

ในด้านสังคมวัฒนธรรมการศึกษาพบว่า แม่น้ำโขงบริเวณพรมแดนไทย-ลาวบริเวณนี้เป็นพื้นที่หาปลาร่วมกันของคนในชุมชนทั้งฝั่งไทยและลาว ลั้งหาปลาทั้ง 3 แห่ง กลุ่มคนหาปลาจะจัดการพื้นที่หาปลาเหล่านี้ร่วมกัน

ชุมชนริมฝั่งโขงยังมีความเชื่อเรื่องพื้นที่หาปลาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในแม่น้ำโขง รวมถึงตำนานเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับเกาะ แก่ง หิน ผา ไม่ละเมิดความเชื่อดั้งเดิมตามจุดต่างๆที่ชาวบ้านเคารพเชื่อถือ ดังนั้นการหาปลาจึงมีการบนบานหรือพิธีกรรมเพื่อขอขมา ขอปลารจากแม่น้ำ และช่วยให้คุ้มครองคนหาปลาระหว่างออกเรือหาปลา

ชุมชนบ้านแจมป๋อง ชาวบ้านส่วนหนึ่งนอกจากจะหาปลาแล้วยังมีชาวบ้านที่ขับเรือรับ-ส่งผู้คนที่ลั้งของ สินค้าต่างๆ ข้ามฝากตลอดทั้งปี ชุมชนจึงมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำเรือและแม่น้ำ ในรอบ 1

ปี ชาวบ้านจะทำพิธีเลี้ยงผีเรือและเจ้าที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของคนขับเรือ ทุกปี นอกจากนั้นแล้วยังมี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับแม่น้ำ เช่น พิธีไหลเรือไฟ และงานบุญข้าวจี ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเชื่อ ของกลุ่มคนที่ตั้งชุมชนอยู่ริมแม่น้ำโขง

การศึกษาเรื่องระบบนิเวศท้องถิ่นและตำนานเรื่องเล่าตามความเชื่อท้องถิ่น พบ 42 แห่ง และ การศึกษาข้อมูลจำนวนเรือหาปลา เรือรับจ้างข้ามฝาก และแพ พบ เรือของบ้านแจมปอง 63 ลำ และเรือ บ้านห้วยลึก 24 ลำ และเรือแพ 5 หลัง

การศึกษาผลกระทบทำนน้ำจากเขื่อนทางตอนบนแม่น้ำโขง หลังการสร้างเขื่อนแห่งแรกบนแม่น้ำ โขงสายประธานของประเทศจีน ตั้งแต่ปี 2539 เป็นต้นมา ชาวบ้านริมสองฝั่งแม่น้ำโขงตอนล่าง พม่า ลาว ไทย กัมพูชา และเวียดนาม ได้รับผลกระทบจากการควบคุมน้ำเพื่อการผลิตกระแสไฟฟ้าของประเทศต้นน้ำ มาอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนเขื่อนที่เพิ่มมากขึ้นบนแม่น้ำโขงสายประธาน ทางตอนบน ชาวบ้านริมแม่น้ำโขงประเทศไทยทางตอนบนในจังหวัดเชียงราย ถือเป็นพื้นที่แรกในนามของ แม่น้ำโขงที่ไหลผ่านประเทศไทย ได้รับผลกระทบจากการขึ้น-ลง ที่ไม่เป็นปกติของแม่น้ำโขง ตลอด ระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา ทำให้เห็นชัดเจนว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการควบคุมน้ำของเขื่อนทาง ตอนบน ส่งผลให้ระบบนิเวศแม่น้ำโขงที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป ความ เปลี่ยนแปลงนั้นมีผลโดยตรงกับวิถีชีวิตการหาอยู่หากินของชาวบ้าน รวมถึงเศรษฐกิจของคนตัวเล็กตัวน้อย ริมฝั่งโขงของอำเภอเชียงแสน เชียงของ และเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ การลดลง ของปลาและชาวประมงพื้นบ้าน เกษตรกรเริ่มเกิดความเสียหาย ไร่และพืชอาหารริมน้ำลดลง และความเสียหายของเรือขนาดเล็ก ซึ่งทั้งหมดเกิดจากผลของการสร้างเขื่อนทางตอนบน ที่สำคัญตลอดระยะเวลาที่ ผ่านมาชาวบ้านต้องเผชิญกับสิ่งเหล่านี้โดยไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร การแจ้งเตือน หรือแผนการบริการ จัดการเขื่อนของประเทศที่สร้างเขื่อนทางตอนบนของแม่น้ำโขง

ข้อกังวลโครงการเขื่อนปากแฉกเขื่อนตอนล่างในประเทศลาว โครงการเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำปากแฉก ประกอบด้วย เขื่อนคอนกรีต โรงไฟฟ้า ประตูระบายน้ำ ประตูเรือสัญจรแบบยกขึ้นลงให้เรือสินค้าและเรือ ท่องเที่ยวแล่นผ่าน และทางปลาผ่าน โดยโรงไฟฟ้าจะมีกำลังผลิต 912 เมกกะวัตต์ ตัวเขื่อนตั้งอยู่บนแม่น้ำ โขงสายประธานที่เมืองปากแฉก แขวงอุดมไซ ทางภาคเหนือของ สปป.ลาว เขื่อนจะก่อสร้างลงไปทางใต้ ของแก่งผาได อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ระยะห่างประมาณ 97 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอเชียง ของประมาณ 125 กิโลเมตร ชาวบ้านในหลายหมู่บ้านมีข้อกังวลต่อผลกระทบที่จะเกิดขึ้นข้ามพรมแดน มาถึงประเทศไทย ซึ่งผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจะรุนแรงมากขึ้นเมื่อชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำโขงจังหวัดเชียงรายอยู่ ตรงกลางของเขื่อนทางตอนบนและเขื่อนปากแฉก ผลที่จะเกิดขึ้นนี้ส่งผลโดยตรงต่อชาวบ้านทั้งในมิติความ มั่นคงทางอาหารและสุขภาพ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรืออีกนัยหนึ่งคือการสูญเสียความสามารถใน การพึ่งตนเอง

ภาคผนวก

รายชื่อ นักวิจัยและผู้ให้ข้อมูล บ้านห้วยลึกและบ้านแจมป๋อง

นาย พรสวรรค์ บุญทัน

นายจันทร์ อินทะวงศ์

นาย พิชัยศ อินทะวงศ์

นายทองสุข อินทะวงศ์

นายธนดล คำมะวงศ์

นางสาวรุ่งอรุณ ชัยวงศ์

นายจักรี บุตรธา

ผู้ช่วยนักวิจัย

นายพิศณุกรณ์ ดีแก้ว

นางสาวยุภาวรรณ แสงกาศ

นางสาวศิริลักษณ์ คำจันทร์

นางสาวอนงค์นาถ ทองเกิด

นางสาวปรัชญาพร โพธิ์แก้ว